

Centrum Edukacji Nauczycieli
w Koszalinie

eduFOCUS

Zeszyt metodyczny nr 11

Nie tylko test

W numerze:

Wychowanie przedszkolne

- Renata Pietras-Pacyńko, Małgorzata Pietruk*
Diagnoza przedszkolna 5

Edukacja wczesnoszkolna

- Katarzyna Fiebigier, Justyna Jakubczak*
Między testem a oceną – dylematy „nauczaneek” 9

Kształcenie specjalne

- Sabina Małek-Galicka*
Dziecko chce być dobre 17

II-III etap edukacyjny

- Aleksandra Stępień*
Warstwy błędu 26

- Joanna Śliżewska*
Jeżeli nie test, to co? 30

- Tomasz Skonieczny*
Gry karciane na lekcjach historii 35

- Kazimierz Raczyński*
Graj i sprawdzaj! 43

- Agnieszka Wilczyńska*
Muzykowanie na instrumentach, błąd i co dalej? 51
-

Danuta Lech
Twórcze zadania plastyczne jako forma sprawdzenia wiedzy
i umiejętności z plastyki oraz edukacji plastycznej 58

Małgorzata Kulik
WF – testujemy i oceniamy czy diagnozujemy i motywujemy? 68

BIBLIOGRAFIA

Małgorzata Trembowelska
Zestawienie bibliograficzne
Nie tylko test. Sposoby monitorowania wiedzy ucznia 75

Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie

eduFOCUS

*Zeszyt metodyczny nr 2/11
2022/2023*

Jedenasty numer naszego periodyku zawiera materiały inspirujące Czytelniczki i Czytelników do refleksji nad różnymi sposobami oceniania poziomu wiedzy i postępów edukacyjnych uczniów. Publikacja może skłaniać do rozważenia skuteczności metod obserwacji procesów uczenia się i wyników działalności wychowanków: ich pomysłowości, dociekliwości, zdolności twórczych itp.

Autorzy artykułów dzielą się swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniami. Nawiązują do wiedzy neurodydaktycznej. Wskazują potrzebę przejścia od kultury nauczania do kultury uczenia się, od narzędzi pomiaru do metodyki przetwarzania informacji i twórczego projektowania. Zachęcają do poszukiwania sposobów motywowania dzieci i młodzieży do aktywności poznawczej, zwinnej metodyki, eksponowania sukcesów i konstruktywnego wykorzystania błędów.

Doradcy metodyczni zwracają uwagę na emocje i nastroje doświadczane przez ocenianych uczniów i oceniających nauczycieli. Proponują również wykorzystanie gier dydaktycznych na lekcjach przedmiotowych i podkreślają walory zastosowania ich w procesie oceniania lub monitorowania postępów uczniów.

W tym *Zeszytcie metodycznym* znajduje się również zestawienie publikacji o sposobach monitorowania wiedzy uczniów, publikacji dostępnych w naszej Bibliotece Pedagogicznej.

Zapraszamy do lektury!

*Przewodnicząca
Zespołu Redakcyjnego*

Wychowanie przedszkolne

Renata Pietras-Pacynko, Małgorzata Pietruk
doradztwo metodyczne
wychowania przedszkolnego
renata.pietras@cen.edu.pl
malgorzatapietruk@cen.edu.pl

Diagnoza przedszkolna

Diagnoza gotowości szkolnej, inaczej mówiąc – przygotowanie informacji o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej – to obowiązek każdego nauczyciel wychowawcy w grupie zerowej w przedszkolu. Diagnoza dokonywana jest dwuetapowo: pierwszą wstępną dokonują nauczyciele na przełomie września oraz października. Natomiast drugą dokonują nauczyciele na przełomie marca i kwietnia i „do końca kwietnia nauczyciel ma czas na opracowanie i przekazanie informacji rodzicom o gotowości szkolnej ich dziecka.

Diagnoza przedszkolna ma na celu wskazaniu mocnych i słabych stron dziecka, wyjaśnienie przyczyn jego problemów i określenie kierunków pracy z dzieckiem (bądź oddziaływania terapeutycznego lub wspierającego jego zainteresowania). Bez umiejętności zauważenia u dzieci mocnych i słabych stron, bez określenia zauważonych problemów, rozpoznania indywidualnych potrzeb i możliwości trudno jest mówić o efektywnej pracy z dzieckiem i prawidłowym wspomaganiu rozwoju dziecka. Zatem diagnoza stanowi podstawę wszelkich działań kształcących nauczyciela. Efektywna diagnoza musi być

kompleksowa, czyli zadaniem nauczyciela jest analizowanie funkcjonowania dziecka w obszarach:

- motorycznym,
- percepcyjnym,
- intelektualnym,
- werbalnym,
- społecznym,
- emocjonalno-motywacyjnym.

Na naszym rynku edukacyjnym pojawia się wiele gotowych narzędzi diagnostycznych dostępnych w pakietach edukacyjnych dla dziecka sześciolatniego. Propozycje te zawierają obrazki do analizy, obrazki do układania, rysunki i szlaczki do grafomotoryki, karty pracy do analizy gotowości czytania i uczenia się matematyki. Nauczyciele mogą wykorzystać gotowe rozwiązania, ale mogą takowe narzędzia stworzyć samodzielnie. Konstruując samodzielnie narzędzia do badania gotowości szkolnej, należy wziąć pod uwagę wskaźniki gotowości szkolnej (tabela).

Tabela 1. Wskaźniki gotowości szkolnej
(według: W. Leżańska, E. Płóciennik „Pedagogika przedszkolna z metodyką” s.400)

Sfery gotowości szkolnej	Ogólne wskaźniki diagnostyczne
Gotowość psychomotoryczn	• motoryka (sprawność w zakresie motoryki dużej i małej, wysoka sprawność ręki dominującej); • grafomotoryka (sprawność posługiwania się przyborami do pisania); • artykulacja (poprawna artykulacja wszystkich głosek występujących w języku ojczystym);

Sfery gotowości szkolnej	Ogólne wskaźniki diagnostyczne
	• percepcja wzrokowa (sprawność narządu wzroku, analizy i syntezy wzrokowej); • percepcja słuchowa (sprawność narządu słuchu, analizy i syntezy słuchowej); • integracja sensoryczno – motoryczna; • koncentracja uwagi na zadaniu, pamięć; • ustalona lateralizacja, dobra orientacja w schemacie ciała oraz kierunkach w przestrzeni;
Gotowość emocjonalno-społeczna	• zdolność: samoobsługi, budowania odpowiednich relacji z dorosłymi i rówieśnikami, adekwatnego wyrażania emocji, podporządkowania się poleceniom nauczyciela; • odporność emocjonalna na stres i niepowodzenia; • nastawienie na poznawanie i uczenie się;
Gotowość słownikowo - pojęciowa	• odpowiedni do wieku zasób słów oraz pojęć; • umiejętności: operowania słownictwem i wyrażania myśli, klasyfikowania, wyciągania wniosków, dokonywania uogólnień, posługiwania się symbolami graficznymi i dźwiękowymi.

Do szkoły podstawowej będzie można zapisać dziecko nie tylko to, które w danym roku kalendarzowym ukończy 7 lat, uczęszczało do przedszkola i ma wydaną przez przedszkole informację o gotowości szkolnej. Dyrektor szkoły będzie mógł przyjąć na podstawie wniosku rodzica dziecko, które korzystało z wychowania przedszkolnego w roku szkolnym poprzedzającym rok szkolny, w którym ma rozpocząć naukę w szkole podstawowej bądź posiada opinię o możliwości rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej wydaną przez poradnię. Po otrzymaniu informacji o gotowości dziecka do szkoły, rodzice sami decydują czy przekazują dokument nauczycielowi w klasie pierwszej czy też nie. Zasadnym jest jednak przekazanie takiego dokumentu, ponieważ zawarte w nim wyniki obserwacji mogą być istotne w kontekście dalszej pracy z dzieckiem.

Zdarza się, że nauczyciel po opracowaniu informacji o gotowości szkolnej stwierdza, że dziecko nie jest jeszcze gotowe na podjęcie nauki. Informuje o tym rodziców (jednocześnie nie zwalnia to nauczyciela z opracowania takiej informacji). Na tej podstawie rodzice decydują, czy odroczyć dziecko (niezbędna wizyta w poradni), czy mimo wszystko poślą dziecko do szkoły – decyzja należy do rodzica.

Informacja o gotowości szkolnej wydawana jest na druku według wzoru nr 74 określonego w załączniku nr 3 do *Rozporządzenia MEN z 27 sierpnia 2019r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków*.

Edukacja wczesnoszkolna

Katarzyna Fiebiger, Justyna Jakubczak

doradztwo metodyczne

edukacji wczesnoszkolnej

katarzynafiebiger@cen.edu.pl

justynajakubczak@cen.edu.pl

Między testem a oceną – dylematy „nauczaneł”

Nauczyciele często jako jeden z najtrudniejszych elementów szkolnej codzienności, wymieniają ocenianie stanu wiedzy i umiejętności uczniów, a tym samym rzetelne monitorowanie ich postępów edukacyjno-wychowawczych. Gdyby głęboko się nad tym zastanowić, to okazuje się, że należy w nim wziąć pod uwagę wiele aspektów - począwszy od możliwości indywidualnych ucznia, jego ograniczeń, preferencji dotyczących stylu uczenia się i prezentowania własnej wiedzy, do tego, czego wymaga od nas podstawa programowa. W swojej pracy każdy nauczyciel, z tyłu głowy, zawsze musi mieć myśl o tym, czy realizuje zapisy zawarte w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Analizując pracę dzieci ciężko jest ująć wszystkie umiejętności i zmienne w kategoriach procentów ustalonych w statucie szkoły. Nie zawsze podejście zero – jedynkowe, dobra odpowiedź punkt, zły wynik brak punktów – jest właściwe. Współczesna wiedza neurodydaktyczna też rzuca nowe światło na podejście do edukacji. Zmiany są nieuniknione. W koncepcjach pracy pedagogicznej coraz więcej przestrzeni zajmują rozmyślenia o tym, w jaki sposób monitorować postępy uczniów bez konieczności oceniania wyrażonego cyfrą.

W naszym odczuciu dyskusja o monitorowaniu osiągnięć ucznia jest niezwykle potrzebna. Obie mamy wiele dylematów związanych z ocenianiem dzieci na pierwszym etapie edukacyjnym. Jednocześnie mając świadomość konieczności przygotowania uczniów do rzeczywistość edukacyjnej, z jaką zmierzą się na drugim etapie edukacyjnym – oceny wyrażone cyfrą, sprawdziany, testy... – szukamy rozwiązań, które pozwolą tak monitorować rozwój naszych podopiecznych, by nie musieć ich zawsze testować i oceniać.

Sprawdzanie wiedzy i umiejętności uczniów, zwłaszcza w pierwszej klasie, może być kłopotliwe z racji tego, że dzieci są dopiero na starcie swojej edukacji i wszystko jest dla nich nowe. Uczą się nie tylko jak funkcjonować w nowych warunkach z nowymi kolegami i koleżankami, ale także z dorosłymi, którzy stawiają im nowe wymagania. Czasami uczniowie czują się zagubieni w gąszczu zadań do wykonania, pilnowania czasu lekcji, swoich przyborów szkolnych i tego, co mają zrobić po zakończonych zajęciach. Natłok bodźców różnego typu sprawia, że nie zawsze uczeń wie, co tak naprawdę jest priorytetem w szkole i na co najbardziej powinien zwracać uwagę. Dla jednego będzie to sytuacja, aby się nie spóźnić na lekcję, gdyż samo wychodzi z domu, inne martwi się zgubionym ołówkiem czy np. kluczem od domu, lub workiem ze strojem gimnastycznym. Jeszcze ktoś inny nie do końca zrozumiał, czy to, co było napisane na tablicy, na pewno trzeba było przepisać do zeszytu... Dlatego praca w pierwszej klasie, wymaga szczególnego podejścia do uczniów. Zwłaszcza pierwszy semestr powinien być okresem adaptacyjnym, podczas którego uczniowie nauczą się prawidłowego funkcjonowania w środowisku szkolnym. Nie wyobrażamy sobie zatem, aby demotywować w tym czasie uczniów innymi ocenami niż tylko szóstkami i piątkami, jeśli już w ogóle muszą być wyrażone stopniem. I jeśli tak, to powinny być najwyższe, aby za wkład włożony i zaangażowanie nagrodzić dzieci a nie demotywować. I takie oceny ustaliliśmy

z koleżanką, że będą otrzymywać nasi uczniowie, gdy objęliśmy od września klasy pierwsze. Pozytywna wysoka ocena za pracę wzmacnia, buduje poczucie własnej wartości i zachęca do dalszej pracy. W okolicznościach, gdy ktoś nie zdążył wykonać swojego zadania, wydłużamy dzieciom czas pracy lub sugerujemy dokończenie w domu, wskazujemy gdzie nanieść poprawki. Zgodnie z zasadą, że wszystkie dzieci uczą się bardzo dobrze, tylko nie wszystkie w tym samym czasie...

W edukacji wczesnoszkolnej dopuszcza się możliwość oceny opisowej. Dopiero na II etapie edukacyjnym pojawiają się oceny wyrażone cyfrą. Jednak ciągle jesteśmy mocno przyzwyczajeni do testów, punktów, jedynek, dwójek, trójek, czwórek, piątek i szóstek. Zgodnie z prawem obowiązuje nas śródroczna i roczna ocena opisowa, którą indywidualnie piszemy każdemu dziecku. Każda jest oryginalna i inna, tak jak inny jest każdy człowiek. Dzieci potrzebują zauważenia ich starań. Bardzo cieszą się, gdy docenimy ich zaangażowanie. Motywujące są dla nich te najwyższe oceny. Ale jak sprawiedliwie ocenić np. naukę czytania? Część dzieci przecież przychodzi do nas już z tą umiejętnością z przedszkola, inne mozolnie, krok po krok uczą się głoskować, sylabizować i składać poznawane sukcesywnie literki w wyrazy. Zatem jaką wartość przypisać do umiejętności naszych uczniów skoro jedno nabyło już tą umiejętność i bez wysiłku czyta teksty, a drugie wkłada masę pracy, aby poprawie odczytać, sylaby, krótkie wyrazy czy pierwsze zdania? Z pewnością nie jest to proste. I w takim przypadku piątki i szóstki pozwolą z jednej strony docenić wysiłek tego, kto dopiero rozpoczyna przygodę z czytaniem, a z drugiej - umiejętności tego, kto już czyta poprawnie.

Prawo oświatowe nakłada na nas obowiązek monitorowania rozwoju ucznia, nie możemy o tym zapominać pomimo wielu dylematów związanych ze sprawdzaniem i ocenianiem wiedzy i umiejętności uczniów. W różnych krajach rozmaicie się podchodzi do tej

kwestii. Moja siostrzenica, na co dzień mieszkająca w Anglii, przywiozła kiedyś szkolne portfolio, w którym można było zobaczyć zdjęcia jak wspina się po drabinie, jej prace plastyczne i karty pracy opatrzone komentarzem nauczyciela opisującym, że w tym dniu po raz pierwszy pokazała, iż coś potrafi. Nauczyciele tak tam dokumentują proces nabywania nowych umiejętności i wiadomości. Prace ucznia dostarczają mnóstwa informacji na temat jego rozwoju. Zwłaszcza jeśli bacznie śledzimy proces ich powstawania. Przecież dostrzeżemy tam to, jak dziecko dobiera materiały, poszukuje pomysłów, rozmawia ze swoimi rówieśnikami, współpracuje w grupie. Możemy też zobaczyć proces dochodzenia do rozwiązań zadań problemowych. Śledzenie jego etapów dostarczy nam mnóstwa informacji o funkcjonowaniu poznawczym ucznia. Widać, czy jest samodzielne, czy wspiera się zaglądając do prac sąsiadów. Można zauważyć moment, który jest trudny i wymaga naszej obecności – małej podpowiedzi, wskazania błędu lub innych możliwości. Jakość prac ręcznych wzrasta wraz z doskonaleniem sprawności ręki. Zestawienie prac plastycznych, czy ćwiczeń grafomotorycznych z pierwszego i trzeciego roku nauki wskaże progres. Warunkiem rzetelnych obserwacji w dużej mierze jest atmosfera panująca na zajęciach. Gdy dzieci czują się bezpiecznie przy swoim wychowawcy zaczynają pięknie się otwierać i pokazywać szeroki wachlarz swoich możliwości oraz trudności, z jakimi się boryka. Na początku dziecko musi nabrać zaufania do nauczyciela i szkoły oraz zobaczyć, że nauka jest przyjemna. Często niestety najpierw musi wyjść z wielu stereotypów, bo zdarza się, że rodzice lub ktoś z najbliższego otoczenia opowiada o tym, jak to będzie teraz w szkole, że skończy się zabawa, że zaczną się sprawdziany i jedynki. Takie straszenie szkołą nikomu nie wychodzi na dobre. Widzę jak dzieci boją się negatywnych ocen, a każdy błąd traktują jako wartościowanie własnej osoby. Z tego powodu uważam dyskusję nad formami monitorowania rozwoju ucznia za niezwykle istotną. Zastanówmy się, co mówi cyfra

o poziomie umiejętności i wiadomości. Czy faktycznie wskazuje rozwój? Czy liczba zdobytych punktów zawsze odzwierciedla pełnię wiedzy dziecka? Czy zatem ta informacja jest zawsze wystarczająca? Wątpliwości te prowadzić mogą do przekonania, że cyfra nie jest wystarczającym nośnikiem informacji o rozwoju ucznia możemy poszukać wyjścia pisząc innowację pedagogiczną. Wspólnie z koleżanką z pracy, stworzyłyśmy taką, w której założeniu między innymi było odejście od oceniania wyrażonego cyframi na rzecz informacji o postępach dziecka. Dodatkowo motywowała nas świadomość konieczności zadbania o adaptację uczniów klas młodszych do warunków nauki szkolnej.

Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej dbając o poznawczy i emocjonalny rozwój dzieci często poszukują dróg odejścia od testów i sprawdzianów. W bieżącej pracy są oni w stanie zauważyć wiele maleńkich kroczków, które wskazują rozwój dziecka. Chodząc po klasie widzą, to czy dziecko dobrze radzi sobie z liczeniem pamięciowym, to czy pięknie czyta. Kwestią wymagającą zastanowienia się są metody jakimi można to sprawdzić i sposoby dokumentowania własnych obserwacji. Jedną z metod na sprawdzanie techniki czytania jest dla mnie „czytanie w słuchawkach”. Uczniowie zatykają uszy dłońmi i każdy czyta półgłosem tekst. Nauczyciel chodząc po klasie może dokładnie wysłuchać, które dziecko opanowało tę umiejętność dobrze, które ma jeszcze problemy. W krótkim czasie daje to możliwość sprawdzenia postępów wszystkich uczniów.

Kolejnym ze sposobów sprawdzania umiejętności nauki czytania, który stosuję w edukacji wczesnoszkolnej, jest czytanie np. po jednym zdaniu. Uczniowie śledzą tekst (pierwszaki mogą przykładać linijkę, aby łatwiej wodzić wzrokiem z lewego akapitu do prawej strony lub wskazywać palcem czytane wyrazy) i pierwsza osoba czyta pierwsze zdanie, następna wskazana osoba drugie zdanie itd. Motywuje to uczniów do koncentracji, bo nigdy nie wiadomo, kogo

poproszę następnego. Do tego zadania wykorzystuję czasem losowane patyczki z numerami, gdzie dany numer, to numer ucznia w dzienniku. Jeśli tekst jest dłuższy, można sprawdzać umiejętność płynnego czytania w ten sposób, że uczeń czyta kilkudziesięciu fragment. Taki sposób, pozwala nam pedagogom ocenić, w jaki sposób uczeń radzi sobie z wyuczonym lub nowym tekstem.

Sposobem na sprawdzenie umiejętności szybkiego dodawania, odejmowania, czy mnożenia np. do 10 czy więcej, jest gra w wojnę zwykłymi kartami, lub takimi, które same dzieci przygotowują. Karty tradycyjne mogą być początkowo wykorzystane nie w pełnej talii. Możemy z niej odłożyć figury i asy i zagrać tylko kartami z liczbami. W innej wersji możemy umówić się z dziećmi, że np. walet ma 2 punkty, dama 3, król 4, a as 11. W kartach samodzielnie wykonanych przez dzieci rewers mogą ozdobić według swoich pomysłów, a na awersie napisać liczby do jakiej chcemy, aby tworzyły najwyższe np. sumy czy iloczyny. Wykładając po jednej karcie, dzieci dodają liczby i zabiera karty ta osoba, która szybciej poda wynik lub, w innej wersji, ta która ma wyższy lub niższy wynik w zależności jakie ustali się zasady na początku. W czasie gry, dzieci mogą na kartce zapisywać każdą swoją wziętkę stawiając przy swoim imieniu np. kropkę lub kółeczko. Dla uczniów ważna jest wygrana. Kto ueziera więcej kółeczek jest mistrzem. Natomiast dla nas, ważna jest znajomość i praktyczne sprawdzenie czynności dodawania, odejmowania czy mnożenia. Później możemy to zweryfikować i jeśli para ma mało symboli, to znaczy że np. dodawanie jeszcze sprawia im trudność.

Wspaniale jest znaleźć sposób na zaangażowanie uczniów w powstawanie narzędzi sprawdzających wiedzę. Dzieci chętnie przygotowują karty z pytaniami do quizu dotyczącego np. treści lektury lub zjawiska przyrodniczego. W ten sposób śledząc proces tworzenia gry, jak i jej przebieg nauczyciel może zorientować się jaki poziom wiedzy posiadają jego uczniowie. Forma zabawy będzie atrakcyjna

dla dzieci, dla nauczyciela będzie źródłem informacji o poziomie wiedzy przedmiotowej oraz kompetencji społecznych. Gdy sprawdzamy, czy dzieci dobrze dodają i odejmują możemy prosić o wskazywanie wyników działań poprzez zapisanie ich na tabliczce suchościeralnej, pokazanie właściwej liczby palców, czy liczmanów. Takie podejście jest również krokiem odczarowującym błąd. W naszej kulturze błąd jest czymś złym, niechcianym. Dziecko widząc, że nie tylko ono wpisało zły wynik przestaje przyjmować pomyłkę, jako porażkę osobistą. Zgodnie ze starą mądrością, człowiek uczy się na błędach. To pomyłki są tym, co pcha nas do przodu. Kiedy nie popełnimy błąd, zauważymy go, to staramy się unikać go kolejnym razem. Szukamy nowych rozwiązań, staramy się bardziej, aby nasze wytwory były doskonalsze. I tu ważna jest wskazówka kogoś, kto będzie wspierał dziecko w drodze do sukcesu, kto pokaże jak można udoskonalić własną pracę, kto pomoże nam zauważyć momenty, w których się mylimy lub zatrzymujemy. Moi uczniowie codziennie słyszeli, że mają się przestać bać błędów, że popełnia je każdy i że nie jest wstydem pomylić się. Ważne, by taki błąd był dla nas lekcją, nie porażką. Dzieci żywo reagują, gdy w rozmowie na temat błędów przypominam im jak to było, gdy uczyliśmy się chodzić. Łatwo wtedy przyjmują, że każda umiejętność wymaga wielu prób i normalnym jest to, że popełniamy błędy i upadamy. Ważne, by wstać i próbować dalej. Prawdą jest, że w każdej pracy dziecka można dostrzec choć mały element, nad którym można się zachwycić – nad pierwszą właściwie wybraną liniijką, prosto postawiono laseczką. Te sukcesy zaznaczałam mówiąc uczniowi, że to zrobiłeś pięknie, dąż do tego wzoru. Oczywiście takie podejście – skupienie się na sukcesach, a nie na błędach, też wymaga odejścia od stereotypów, w których sami wzrastaliśmy. Większość z nas była uczona poprzez wskazywanie tego, czego jeszcze nie potrafimy.

Monitorowanie osiągnięć uczniów jest bardzo ważne i jak pokazałyśmy obarczone wieloma dylematami. Stoimy na stanowisku, że jego istotą powinno być stwarzanie uczniowi możliwości do zaobserwowania własnego postępu, a nie testowanie i „punktoza” mieszcząca go w konkretnym miejscu na trasie klasowego wyścigu do szóstek. Dzięki takiemu podejściu dziecko na wczesnym etapie kształcenia uzyskuje informację o swoich mocnych i słabych stronach, poznaje kierunki samodoskonalenia i dzięki poczuciu sprawstwa wdraża się do odpowiedzialności z proces uczenia się. Dokładne kryteria sukcesu umożliwiają monitorowanie ewentualnych błędów pojawiających się na kolejnych etapach rozwiązywania zadania. Zatem pokazują, na co zwrócić uwagę w pracy nad doskonaleniem danej umiejętności. Takie podejście do monitorowania osiągnięć ucznia jednoznacznie wskazuje na to, że uczenie się jest procesem. Dziecko wspina się po kolejnych szczeblach umiejętności, tak by wejść w II etap edukacyjny jak najlepiej przygotowane do dalszego poszerzania wiedzy i doskonalenia własnych umiejętności.

Kształcenie specjalne

Sabina Małek-Galicka
doradca metodyczny
kształcenia specjalnego
sabinamalekgalicka@cen.edu.pl

*„Dziecko chce być dobre.
Jeśli nie umie – naucz.
Jeśli nie wie – wytłumacz.
Jeśli nie może – pomóż.”*

J. Korczak

Dziecko chce być dobre

Do obowiązków nauczyciela, wychowawcy – właściwie każdego, kto w jakiś sposób zajmuje się edukacją, należy ocenianie postępów

uczniów. Niestety, zadanie to nie należy do najłatwiejszych ani też przyjemnych. Zastanówmy się, co może nam je ułatwić i sprawić, że ocena będzie sprawiedliwa, a przede wszystkim motywująca. Z samej *Ustawy o systemie oświaty*, jak również z rozporządzenia w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów wynika, że ocena ma pełnić rolę motywującą. Dzięki niej uczeń powinien wiedzieć, co już potrafi, czego jeszcze nie umie i w jaki sposób

może się pracować nad rozwojem.

Co należy brać pod uwagę, aby ocenianie naprawdę przynosiło odpowiednie efekty i dla nauczyciela, ale przede wszystkim dla ucznia. Zapewne należy mieć świadomość, że :

- Od oceny cenniejsze jest zainteresowanie.
- Nie należy oceniać człowieka, tylko jego czyny.
- Ocena powinna mieć wymiar informacji, a nie kontroli.
- Wprowadzić samoocenę.
- Należy oceniać konkretnie, wg jasnych, ustalonych kryteriów.
- Należy być obiektywnym i wyrozumiałym, brać pod uwagę indywidualne predyspozycje, ale jednocześnie należy brać pod uwagę zasady.
- Nie porównuje się ucznia z innymi – każdy ma inne predyspozycje;
- Nie ocenia się publicznie.

W szkole często jeszcze nauczyciele skupiają się głównie na systemie oceniania „gdzieś i kiedyś” narzuconym, zakorzenionym od pokoleń. Stereotypy są tak głęboko utrwalone, że trudno odnieść się do nowości czy innych pomysłów. Jeżeli nawet staramy się wprowadzić jakąś zmianę, wówczas sami rodzice mają problem z zaakceptowaniem wprowadzanych zmian. Gdy zaś jedynie podkreślamy błędy, w centrum uwagi stawiamy to co złe, nieprawidłowe, słowem – porażkę dziecka. Przekazujemy mu komunikat: *"Znów źle"*, *"Ty się chyba nigdy nie nauczysz"*. W ten sposób mocno nadwyrężamy poczucie własnej wartości dziecka.

Obecnie przy ocenianiu należy jeszcze wziąć pod uwagę fakt, że w szkołach zwiększa się z roku na rok liczba dzieci z różnorodnymi deficytami, dzieci wymagających wsparcia w myśl specjalistycznej dokumentacji, jak opinia czy orzeczenie.

Jak w przypadku dzieci z zaburzeniami odnieść się do sposobów i systemu oceniania?

Istnieje bardzo duża grupa dzieci, którym potrzebne jest wsparcie i pomoc. Dobrze jest wiedzieć, jacy uczniowie uczęszczają do klas i którym standardowy całkowicie nie służy system oceniania. Zakres dysfunkcji:

1. nieharmonijny rozwój,
2. zdiagnozowane ryzyko dysleksji oraz z dysleksją i zaburzeniami dys....;
3. z trudnościami w zakresie koncentracji, uwagi i pamięci,
4. z zaburzeniami o charakterze emocjonalnym,
5. z zaburzeniami integracji sensorycznej,
6. z niepełnosprawnością intelektualną,
7. ze specyficznymi trudnościami w nauce,
8. z obniżonym poziomem umiejętności grafomotorycznych i manualnych,
9. przejawiających trudności w zakresie orientacji przestrzennej oraz koordynacji wzrokowo-ruchowo-słuchowej,
10. z opóźnionym rozwojem psychoruchowym,
11. z problemami dotyczącymi lateralizacji,
12. z nadpobudliwością psychoruchową.

W sytuacji tych dzieci rola oceniania ma zupełnie inny wymiar. Ma służyć zmotywowaniu, zachęceniu do pracy, podejmowaniu nowych działań. Pozytywne motywowanie poprzez odpowiednie ocenianie ma wyzwać poczucie sprawstwa i odniesionego przez dziecko sukcesu. Prawdą jest, że każda ocena powinna temu właśnie służyć. Jej rolą powinna być pozytywna zachęta do osiągania sukcesów. Sukces dziecka jest więc wypadkową właściwie rozpoznanych trudności dziecka, sytuacji stworzonej przez wykwalifikowanego

specjalistę oraz prawidłowo wybranych aktywności wykorzystywanych w trakcie zajęć.

Rysunek 1.

<https://www.weekendowo.pl/upload/images/f682a9420e97b207a26fa9563aabf66c.jpg>

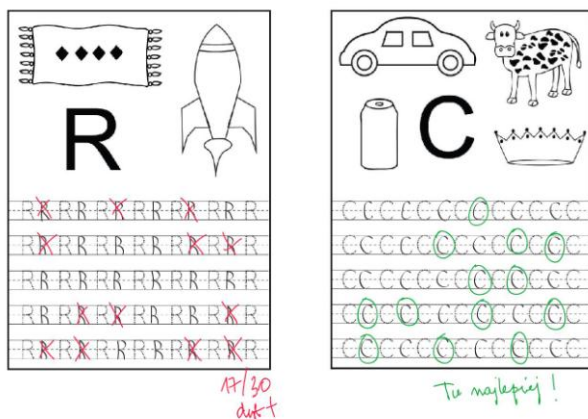

Rysunek 2. Bing images

Ciekawym sposobem oceniania, a zarazem przynoszącym pożądane efekty są najzwyczajsze buźki, minki, emotikony. Różnorodne zestawy takich „pozytywnych oceniaczy” są dostępne i łatwe do wydrukowania oraz do wklejenia. Nie trzeba posiadać ich w formie

naklejek. Nie wymagają także większej fantazji i umiejętności plastycznych, aby nauczyciel mógł takie „dzieło” narysować uczniowi pod wykonaną pracę. Wesoły gest jest mile widziany przez dziecko na każdym etapie edukacyjnym i to nie tylko u dzieci z deficytem. Wywołują także uśmiech dzieci zdrowych bez zaburzeń.

Innym bardzo ciekawym i pozytywnym sposobem oceniania jest „Metoda zielonego ołówka”. Metoda ta skupia się na wyróżnieniu sukcesów. Odbiorowi tak ocenionej pracy towarzyszą zupełnie inne emocje oraz zachowania. Przy kolejnej okazji dziecko (świadomie lub nieświadomie) na pewno powtórzy to, co zrobiło dobrze. To co zrobiło poprawnie zostało przecież zauważone, docenione przez nauczyciela. Pojawia się nowa, znacznie silniejsza, motywacja wewnętrzna: dziecko nie będzie koncentrowało się na niepoprzedzeniu błędów w przyszłości, lecz przede wszystkim na włożeniu wysiłku w powtórzenie sukcesu.

Rysunek 3. <http://www.budzacasieszkola.pl/wp-content/uploads/2017/04/Naczerwono-czy-na-zielono.jpg>

A co z eliminacją błędów? Bez obaw, nadal jest możliwa. W sytuacji, gdy dziecko popełni błąd, nauczyciel nie ignoruje go, ale zaznacza. Jednak w towarzystwie „zielonej pochwaty”, czyli wskazanych sukcesów dziecka, czerwony kolor nie wygląda tak strasznie i spełnia swoją właściwą funkcję: wskazuje elementy, nad którymi trzeba jeszcze popracować. Nie jest już sygnałem, że maluch jest „do niczego”, bo przecież doskonale wie, że z innymi zadaniami radzi sobie świetnie.

Stosując „tradycyjne” sprawdzanie prac przy użyciu jedynie czerwonego długopisu, skupiamy uwagę tylko na tym, co dziecku nie wyszło, co nie udało się, co wyszło **ŻŁE**. Uczeń otrzymuje informację zwrotną podkreślającą tylko jego pomyłki, koncentrującą się na brakach i niedoskonałościach. Może to prowadzić do wyzwolenia szeregu negatywnych emocji, jak: wstydu, złości, poczucia bycia niedoskonałym i niewystarczająco dobrym.

Korzystając natomiast z zielonego koloru, skupiamy się na mocnych stronach ucznia, na tym, co zrobił dobrze. Pokazujemy mu również, że **zauważamy i doceniamy** jego wysiłek i starania. Dajemy pozytywną informację zwrotną. Wskazujemy cel, do którego ma dążyć. Dzięki temu

dziecko podczas kolejnych prób będzie starało się powtórzyć to, co mu się udało, a nie będzie skupiało się na unikaniu błędów.

Oczywiście, metoda „zielonego ołówka” doczekała się także słów krytyki. Odnoszą się one głównie do tego, że wskazując tylko na dobre wyniki dziecka, podchodzimy do niego zbyt pobłażliwie. Nadmieniam zatem, że w sposobie tym nie zakazuje się wskazywania dziecku błędów. Jednak już użycie kolorów zielonego oraz czerwonego (a nie, jak zwykle do tej pory, samego czerwonego) jest

krokiem naprzód. Dziecko nie ma wrażenia, że zostało zauważone tylko to, co złe, a tak może poczuć się, widząc tylko intensywną czerwień na swojej kartce.

O wiele wyższe wyniki w motywowaniu dziecka osiąga się także poprzez dyskusję na temat jego osiągnięć. Słowa: *„Porównajmy teraz literkę zaznaczoną na zielono i tę na czerwono. Jak myślisz, dlaczego ta zielona jest poprawna, co powinieneś zmienić w tej czerwonej?”* nie uderzają w samoocenę dziecka i zachęcają do myślenia.

Dodam, że w swojej pracy korzystam z czerwonego długopisu, ponieważ uważam, że w ocenianiu ważna jest równowaga. Nie można wskazywać tylko pozytywnych elementów pracy. Dziecko powinno nauczyć się pozytywnie przyjmować krytykę – to jest ważna sztuka rozumieć, że mamy i kształtuje konsekwencję własną. Nie zapominam jednak o „zielonym ołówku” i o tym, jaką wartość i korzyść niesie jego używanie.

Bibliografia:

1. <https://vitalia.pl/dla-dzieci/wychowanie-i-rozwoj-dziecka/wychowanie-dziecka/metoda-zielonego-olowka-czy-wiesz-jak-moze-ci-pomoc-w-wychowywaniu-dziecka.html>
2. <https://cdw.edu.pl/jak-sprawiedliwie-i-motywowujaco-oceniaj-prace-uczniow/>

Rysunek 4. <https://www.pinterest.com.mx/pin/5770305761762213/>

Rysunek 5. <https://www.pinterest.com.mx/pin/12877548925480124/>

II-III etap edukacyjny

Aleksandra Stępień
doradca metodyczny języka polskiego
CEN w Koszalinie
aleksandrastepien@cen.edu.pl

Warstwy błędu

Do czego służą błędy?

Błędy popełniamy, błędy wybaczymy, błędy także wytykamy, po to zwłaszcza, żeby ich unikać, a w najlepszej sytuacji, żeby im zapobiec lub po to, żeby na błędach się uczyć. Uczenie się powinno być centralnym zadaniem i celem szkoły. Niestety, tak nie jest. Stało się tak, że główną misją szkoły i jej najważniejszym celem jest przekazywanie tylko i weryfikacja zdobywanej wiedzy. Okazuje się, że błąd jest przeszkodą w drodze do osiągnięcia owego celu. Błąd się w szkole nie opłaca, bo obniża oceny, ukazuje braki, udowadnia deficyty zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Za błędy ponosi się konsekwencje w postaci niższych wyników, a to przecież wstyd przed koleżankami czy kolegami (mam na myśli głównie tych w pokoju nauczycielskim, ale tych w klasie także).

Czy istnieje konstruktywne podejście do błędów?

W moim przekonaniu błąd, na który jesteśmy otwarci, umożliwia w edukacji dialog, dzięki któremu możliwym staje się pluralizm poglądów, a także gotowość do akceptowania zmian i różnorodności. Pozwolenie na błąd w toku lekcji nie tylko dopuszcza potrzebę prośby o pomoc, ale także oswaja słabszych uczniów, którzy boją się

wypowiadać na forum klasy. Mobilizuje do starań pomimo niepowodzeń, ale przede wszystkim uczy pluralizmu myślenia, tym samym czyni uczennice i uczniów odważniejszymi w budowaniu swoich sądów, na przykład w czasie pisania wypracowania maturalnego.

Kathlyn Schulz w swoim słynnym wystąpieniu na konferencji TEDx przekonywała słuchaczy o zaletach popełniania błędów i akceptacji sytuacji, w której uświadamiamy sobie, że mylimy się.¹ Jej stanowisko jasno wskazuje, że większym problemem okazują się sytuacje, w których bezrefleksyjnie tkwimy w przekonaniu, że mamy rację niż te, w których przyznajemy się do błędu i akceptujemy swoje pomyłki. Tak jak chirurg, który, będąc całkowicie pewnym siebie, operuje pacjentce nie tę nogę, która jest chora.

Liczne badania i opinie metodyków udowadniają niepełną skuteczność testów i przekonują nauczycieli do odchodzenia od tej formy sprawdzania wiedzy. Większość z nas już to wie, że testy są niedoskonałą formą weryfikacji pracy uczniów, a ich efekty są zazwyczaj mocno demotywujące. Cóż z tego, jeśli większość z nas wciąż nie jest gotowa tego faktu zaakceptować i wdrożyć w swoją pracę? Wciąż trzymamy się tak kurczowo gotowych sprawdzianów i testów publikowanych przez wydawnictwa i komisje egzaminacyjne, żeby w chwili zwątpienia uciec się do nieomylnego w naszym przekonaniu klucza odpowiedzi. Test unifikuje pracę uczniów i uczennic, ujednolica naszą ocenę oraz ułatwia naszą pracę. My, poloniści, którzy powinniśmy wyposażać młodzież w umiejętność krytycznego myślenia i budowania twórczych, uwzględniających różne punkty widzenia interpretacji, powinniśmy trzymać się od testów jak najdalej. Pracując z młodzieżą przy pomocy testu, w którym poprawna jest jedna odpowiedź, uaktywniamy ten sposób myślenia,

¹ https://www.ted.com/talks/kathryn_schulz_on_being_wrong?language=pl [dostęp 20.03.23]

II-III etap edukacyjny

który sankcjonuje jednowymiarowy sposób odczytywania tekstu, pokazujemy uczniom i uczniom, że na pytania, które zadają sobie pisarze i pisarki, jest jedna odpowiedź. Mam wrażenie, że nie warto nawet pisać o tym, jak niebezpieczny jest ten model...

Cóż w zamian?

Proponuję formę sprawdzania wiedzy, która zakłada różnorodność odpowiedzi i gotowość uczniów do zmiany sądów. Wyobraźmy sobie takie zadanie, będące podsumowaniem pracy z lekturą, na przykład lekturą z XX wieku – *Dżumy* Alberta Camusa. Przedstawiam podopiecznym rutynę myślenia krytycznego, która nazywa się warstwy. W tej rutynie przyglądamy się zagadnieniu z różnych perspektyw, analizując poszczególne jego warstwy:

1. **Narracyjną** – w niej badamy historię, tło historii, ukryte wątki, przekaz tekstu.
2. **Estetyczną**, która uwzględnia przyciąganie, odbiór, umiejętności/mistrzostwo autora, nowatorstwo i kunszt tekstu.
3. **Techniczną** – sprawdzamy technikę, strukturę/formę wypowiedzi, zastosowane metody, wprowadzone symbole i inne środki artystyczne.
4. **Dynamiczną** – analizujemy zaskoczenie, napięcie, emocje, poruszenie, które wywołuje tekst.
5. **Warstwę związków** z innymi tekstami, z historią, z własnym doświadczeniem, z innymi tekstami autora lub jego życiem prywatnym.

Prosimy uczniów, żeby przeanalizowali poszczególne warstwy lektury *Dżuma*. Początkowo proponujemy pracę indywidualną,

II-III etap edukacyjny

następnie łączymy uczniów w małe grupy tak, by mogli wymienić się uwagami i pomysłami na rozwiązanie zadania. W ten sposób uwzględniamy różne punkty widzenia, różny także poziom wiedzy i znajomości tekstu. Prosimy, aby uczniowie zapisywali refleksje różnymi kolorami (aby odróżnić swoje pomysły, pomysły kolegów i koleżanek oraz wspólnie ustalone przemyślenia). Finalnie prosimy grupy o prezentację poszczególnych warstw i dajemy uczniom i uczniom najtrudniejsze zadanie – dokonania samooceny. Prosimy, aby postavili sobie ocenę, która będzie wyrazem ich poziomu wiedzy na temat lektury.

Rutyna warstwy zakłada wielkość rozwiązań, uwzględnia także zróżnicowane rozumienie poszczególnych kategorii interpretacyjnych, dając szansę na usankcjonowanie wielości perspektyw czytelnich. W trakcie pracy w grupie młodzież może zdecydować, że pewne ich refleksje były błędne i mogą je wykreślić z notatek, mogą także przekonać koleżanki i kolegów do swoich racji, które początkowo odbierane mogą być jako błędne.

Z perspektywy nauczyciela – praca tego typu (rozumiana jako sprawdzian z omówionej lektury) daje gwarancję ugruntowania wiedzy, omówienia jej z różnych stron, a także wzmacnia w młodych ludziach poczucia samodzielności, oswaja uczniów z sytuacją, w której na pytanie nie ma jednoznacznej odpowiedzi, ugruntowuje rolę ucznia odpowiedzialnego za swój proces edukacyjny.

Dzielę się z Czytelnikami pomysłem na sprawdzian, nie mając przekonania, że jest to najlepsza forma sprawdzania wiedzy. W myśl sentencji Sokratesa, tylko głupcy się nie mylą, a błąd jest przywilejem filozofów, dopuszczam przekonanie, że mylę się co do wartości tej formy pracy. Zachęcam jednak do wypróbowania jej i przekonania się o tym na własnej i uczniów skórze.

Joanna Śliżewska
doradca metodyczny
języka angielskiego
szkoły podstawowe
asliza@interia.pl

Jeżeli nie test, to co?

Rutyna w szkole potrafi zniszczyć jakąkolwiek motywację zarówno u uczniów, jak i samego nauczyciela. Wszyscy przywykliśmy do schematu sprawdzania wiedzy poprzez kartkówki, sprawdziany i prace klasowe, bo tak nam wygodnie, bo korzystamy z gotowych ogólnodostępnych testów, bo to najprostsza technika oceniania uczniów.. . Ale czy o to chodzi, żeby uczeń „zakuł” zadany materiał, często na jutro, i za dwa dni wszystko zapomniał? Czy w taki sposób zdobyta ocena odzwierciedla rzeczywisty stan jego wiedzy?

To prawda, że każdy z nas jest stworzony do uczenia się. Ale czy koniecznie do uczenia się w szkole takiej, jaką znamy i w systemie, jaki jest przez lata utrwalany? Może czas spróbować nauczać inaczej, by uczniowie mogli uczyć się inaczej. W jaki zatem sposób weryfikować wiedzę i umiejętności uczniów oraz monitorować ich postępy, żeby uciec od częstego testowania i, co za tym idzie, stresowania uczniów? Podzielię się z Czytelnikami kilkoma rozwiązaniami, które stosuję, aby zachęcić uczniów do rozwijania ich umiejętności, a jednocześnie móc ocenić ich wiedzę czy postępy w nauce.

Prowadzenie bloga

Od kilku lat zakładam w starszych klasach szkoły podstawowej dedykowanego im bloga na blogger.com. Jest to narzędzie ogólnodostępne na google.com. Zapraszam tam swoich uczniów jako autorów i daję im przestrzeń do rozwijania umiejętności pisarskich.

II-III etap edukacyjny

Prowadzenie bloga daje możliwość rozwijania umiejętności redagowania wypowiedzi w zakresie wszystkich form piśmienniczych. Początkowo są to proste wpisy, które zawierają elementy zaproszenia, opisu, po bardziej rozwinięte formy pod kontem egzaminu: wiadomości, recenzje czy opowiadania oraz dające możliwości wyrażania własnej opinii. Dzięki śledzeniu bloga moich uczniów obserwuję ich aktywność, widzę postępy i mam możliwość rozwijania ich umiejętności poprzez konstruktywną informację zwrotną.

Christmas Eve ([redacted])

June 02, 2022

Hi everyone! Welcome on my blog today is Christmas Eve. We usually have 10 dishes on table. Every year we put hay under the tablecloth. My family never sings Christmas songs. On our table must be smoked fish. According to tradition should be 12 dishes on the table, the hay should be put under the tablecloth. Before sit down at the table you should sing Christmas songs. In the next Christmas Eve we will spend 2 hours at my home and then we will go to my grandparents' house. ...

[Post a Comment](#) [READ MORE](#)

Children's Day ([redacted])

June 02, 2022

Hi guys! Thanks for visiting my blog. I would like to tell you about Children's Day. People usually associate this day with fun and joy, and the smiles of all children. Unfortunately, today there are still many countries where there are wars and where children suffer, in such children it is difficult to see a smile on their face. Fortunately, my children's day was like every year, with my family, at my grandparents' house. Next year my parents promised me that they would take me to E. ...

[Post a Comment](#) [READ MORE](#)

Easter ([redacted])

May 25, 2022

Hi guys! Thanks for visiting my blog. I would like to tell you about how we celebrate Easter in Polish. In the Polish we

Prezentacja multimedialna

Często uczniowie pytają mnie, czy mogą coś zrobić na dodatkową ocenę. Dlaczego nie dać im takiej możliwości? Jeżeli sami mają ochotę pracować dodatkowo, grzechem byłoby z tego nie skorzystać. Często zlecam im samodzielne przygotowanie prezentacji multimedialnej, którą mogą wykorzystać, wprowadzając nowe wiadomości lub utrwalając poznany materiał. Nierzadko są to prezentacje na temat zjawisk przyrodniczych, żywienia, mody, może to także być biografia ulubionych przedstawicieli ze świata muzyki, filmu, sztuki, sportu czy nauki. Sprzyjają utrwalaniu form gramatycznych oraz słownictwa tematycznego. Następnie uczniowie prezentują swoją pracę na forum klasy. Uczniowie mówią mi, że w ten sposób łatwiej i więcej zapamiętują, bo sami muszą wyszukać informacje i przygotować prezentację.

Quiz internetowy

Ulubioną przez moich uczniów formą sprawdzania wiedzy są quizy internetowe, które możemy rozwiązywać na lekcji z wykorzystaniem smartfonów i Internetu. Uczniowie mają możliwość sprawdzenia się poprzez samodzielne przygotowanie quizu dla swoich rówieśników na wcześniej zadany temat. Moi uczniowie tworzą zadania w aplikacjach quizlet.com i kahoot.it. Wykorzystujemy je także na lekcjach powtórzeniowych oraz turniejach wiedzy. Fantastyczna zabawa gwarantowana, a przy tym doskonała forma sprawdzania wiedzy. Uczniowie są nagradzani za przygotowanie quizu oraz za jego rozwiązanie.

Klasówki i sprawdziany w ruchu

Uczenie się lubi ruch. Dlatego dobrze jest pamiętać o włączaniu ćwiczeń, które dobrze nastrajają uczniów do pracy umysłowej.

II-III etap edukacyjny

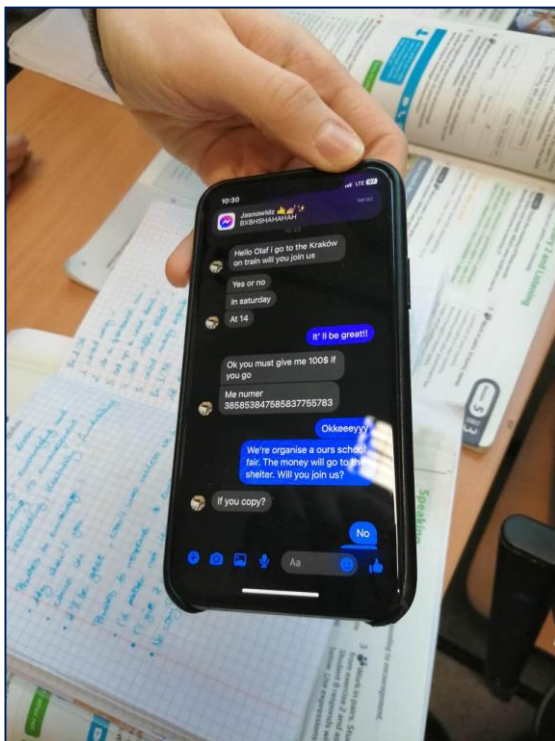
Warto więc wspomnieć o jednej z ulubionych przez moich uczniów form sprawdzania wiadomości – o stacjach zadaniowych. Różnorodne zadania sprawdzające umiejętność reagowania ze słuchu, umiejętności gramatyczne oraz zasób słownictwa ustawione są na sześciu stacjach i wymagają od uczniów współpracy w zespołach, dzielenia się wiedzą, a często komunikacji peer-to-peer. Uczniowie są oceniani grupowo na podstawie rozwiązanej karty odpowiedzi lub karty obiegowej. Rola nauczyciela polega na obserwacji aktywności uczniów i wspieraniu uczniów w rozwijaniu osobistego potencjału, zwłaszcza tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Inną bardzo lubianą formą sprawdzania postępów w nauce jest biegające dyktando. Metoda, dzięki której uczniowie w dwu- lub trzyosobowych grupach biegając na przemian do stolika, na którym znajduje się dyktando, zapamiętują i zapisują fragmenty tekstu, całe zdania lub słowa. Wygrywa ta grupa, która pierwsza bezbłędnie wykonana zadanie. Prace swoich kolegów sprawdzają uczniowie na podstawie wzoru. Wygrani otrzymują po trzy plusy, a kolejni odpowiednio dwa lub jeden.

Rysunek 6. Z zasobów autorki artykułu

II-III etap edukacyjny

Mam nadzieję, że przedstawione w artykule moje propozycje przydadzą się w pracy Czytelnikom.

Rysunek 7. Z zasobów autorki artykułu

Bibliografia:

1. www.blogger.com/about/?bpli=1 [dostęp 25 kwietnia 2023]
2. kahoot.it [dostęp 25 kwietnia 2023]
3. quizlet.com/pl [dostęp 25 kwietnia 2023]

dr Tomasz Skonieczny
doradca metodyczny historii i wos
tomasz.skonieczny@cen.edu.pl

Gry karciane na lekcjach historii

Szukając narzędzi umożliwiających przejście od kultury nauczania do kultury uczenia się warto sięgnąć po karty historyczne fabryczne, własne lub tworzone przez uczniów. Człowiek tym intensywniej się uczy, im bardziej jest aktywny. Dlatego szczególnie polecam te ostatnie. Metody transmisyjne, z dopełniającym je systemem kontroli opartym na reprodukowaniu podanej wiedzy, są mało efektywne i często prowadzą do zniechęcenia. Testy i sprawdziany nie działają na uczniów mobilizująco ani nie prowadzą do trwałego zapamiętywania wyuczonych na pamięć treści. A karty przybliżające postaci czy wydarzenia historyczne mogą zastąpić nieefektywne i niszczące motywację do nauki testy i sprawdziany, a ich wykorzystanie (także tworzenie, o czym poniżej) przez uczniów również podlega ocenieniu.

Przygodę z grami karcianymi możemy zacząć od gotowych (zakupionych) zestawów. Uważam, że najlepsze ma w tej chwili Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe (GWO)². Ich atrakcyjność, poza realizacją oczywistych celów takich jak nauka historii poprzez rywalizację i zabawę obejmuje także ćwiczenie pamięci, wykorzystywanie zdobytej wiedzy, umiejętność łączenia ze sobą faktów. Jest wiele sposobów korzystania z tych gier: oprócz tych opisanych w instrukcjach

² Gry karciane do aktywnej nauki historii: Władcy Polski, Postaci, Wydarzenia - GWO - Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

II-III etap edukacyjny

do poszczególnych zestawów uczniowie (czy nauczyciel) mogą wymyślać też własne zasady. Można nabyć zestaw *Postaci (od Piasta Kołodzieja do Zygmunta III Wazy)* - 24 karty z wizerunkami znaczących postaci z dziejów Polski. Na awersie każdej karty zamieszczono trzy kategorie związane z daną osobą, a na rewersie – sześć. Wszystkim kategoriom przypisana jest pewna liczba punktów. Kategorie to: „lata życia”, „epoka”, „wiek”, „pełnione funkcje”, „polityka”, „wojna”, „kultura, religia i nauka”. Uzupełnieniem talii o kolejne 24 karty jest zestaw *Postaci 2 (od Stefana Czarnieckiego do Jerzego Popiełuszki)*. Istnieje także niezależny zestaw *Władcy Polski* – również 24 karty z wizerunkami władców Polski. Na każdej zamieszczono cztery kategorie wraz z ocenami, dotyczące wybranych aspektów z życia władcy – „lata panowania”, „liczba potomków”, „polityka wewnętrzna” i „polityka zagraniczna”.

Najprostsze wykorzystanie powyższych kart to gra w wojnę. Ogromne możliwości daje jednak ich połączenie z kartami *Wydarzenia* – 48 dwustronnych kart. Na stronie szarej znajduje się nazwa wydarzenia, a na stronie kolorowej – nazwa, data oraz kategoria („władca”, „wojna”, „bitwa”, „porozumienie” oraz „kultura, nauka, ekonomia, religia”). Każdej z kategorii odpowiada określony kolor. Można więc już uczyć uczniów, *co było pierwsze: pokój w Oliwie czy odsiecz wiedeńska* oraz uczyć kojarzenia wydarzeń z innymi faktami, a co najważniejsze, po połączeniu z poprzednimi zestawami – także łączyć z historycznymi postaciami. Ocenie może podlegać nie tylko poprawność odpowiedzi, ale i kreatywność zadawanych pytań.

Link do wydawnictwa prezentującego gry:

Gry karciane do aktywnej nauki historii: Władcy Polski, Postaci, Wydarzenia - GWO - Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Rysunek 8. Przykładowa karta Wydawnictwa GWO (1a)

Rysunek 9. Przykładowa karta Wydawnictwa GWO (1b)

Rysunek 10. Przykładowa karta Wydawnictwa GWO (1c)

II-III etap edukacyjny

Ciekawą grą karcianą (nazwijmy fabularną) jest VETO – z różnymi odmianami. Pojawiają się w niej bardzo licznie postacie historyczne, także te dla historii drugo- czy trzecioplanowe.

Najważniejsze jednak, że możemy sami utworzyć talię – i namówić do tego samego uczniów. Jest to najbardziej efektywna i wymagająca ogromnego zaangażowania forma pracy. Uczeń, który pracując w grupie, stworzyłby grę (i jej opis), musiałby wykazać się gruntowną znajomością historii. Tak intensywna praca musiałaby też przynieść ogromne postępy w nauce, które daleko przewyższają to, co jest rozwijane przez bezrefleksyjne reprodukowanie informacji wyuczonych na pamięć.

Przygotowanie pytań i zadań wymaga doskonałej znajomości historii, ćwiczy logiczne myślenie, rozwija sprawność pisanie, rozwiązywanie problemów i ... wiele innych kompetencji. Cyt.: *Zadanie zadaniu nierówne. Niektóre wymagają głębokiego przetwarzania informacji, które prowadzi do zapisywania ich w strukturach pamięci, inne zaś są mało efektywne i pozostawiają w pamięci bardzo płytkie ślady*³.

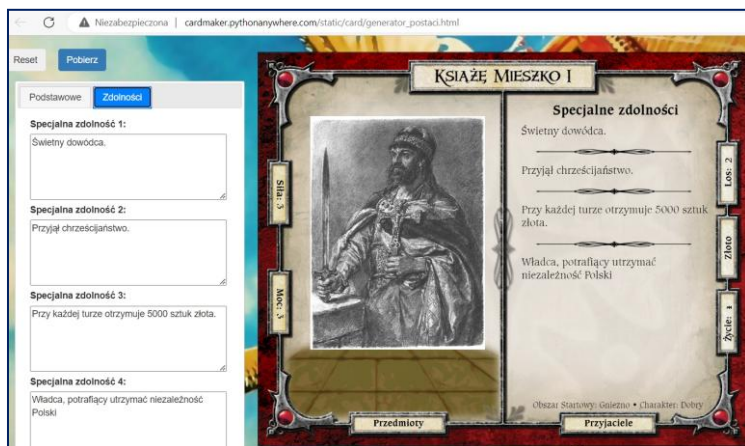
Typowe zadania testowe to zazwyczaj zadania reproduktywne i receptywne, które nie zasługują na miano ćwiczeń, a są jedynie narzędziami pomiaru. Te same zadania przygotowane własnoręcznie przez uczniów mają już zupełnie inny wymiar. Zaprojektowanie, opracowanie i przygotowanie gry opartej na faktach historycznych wymaga głębokiego przetwarzania informacji, jest więc niezwykle efektywną formą nauki, podczas gdy przygotowanie się do testów wymaga jedynie prostej reprodukcji informacji. Dlatego nauczyciele, którym zależy na tym, żeby uczniowie na lekcjach dużo się nauczyli i dużo zapamiętali, powinni zachęcać uczniów do robienia różnego

³ Gry zamiast testów i sprawdzianów (edukacjaialog.pl)

II-III etap edukacyjny

typu gier. Tym bardziej, że ich tworzenie jest dla uczniów zajęciem atrakcyjnym, przyjemnym i budzącym motywację, a przygotowanie do testów i ich pisanie wprost przeciwnie.

Porady, jak profesjonalnie przygotować karty do gry wraz z szablonami (in blanco) do ich produkcji i wskazówkami, jak je technicznie stworzyć, wyciąć, zaokrąglić rogi itd. zamieścił w Internecie Piotr Nowiński⁴. Tam także odsyłam zainteresowanych po szczegóły. Istnieje także doskonały program do projektowania kart do gry: cardmaker. Choć w zamyśle twórców do tworzenia gier fantasy, nic nie stoi na przeszkodzie, aby stworzyć własne karty historyczne, następnie je wydrukować i grać. Program jest niewielki, w języku polskim i niezwykle prosty w obsłudze. Mogą w nim projektować karty nawet czwartoklasiści.

Rysunek 11. Przykładowa karta własnego projektu
cardmaker.pythonyanywhere.com/static/card/generator_postaci.html

⁴ <https://bit.ly/40GdAuR>

II-III etap edukacyjny

Kończąc artykuł, chcę przypomnieć rzecz oczywistą – karty uczniowskie przed użyciem w klasie muszą podlegać weryfikacji nauczyciela, który powinien dać każdemu uczniowi informację zwrotną o wykonanej grze, zaakcentować, co jest zrobione dobrze, ewentualnie, co trzeba poprawić ze wskazaniem źródeł, które mogą być pomocą lub sposobów wykonania.

Bibliografia:

1. http://edukacjaialog.pl/blok/wpis,gry_zamiast_testow_i_sprawdzianow,2280.html
2. <https://gwo.pl/przedmioty/historia/gry-karciane-do-aktywnej-nauki-historii-wladcy-polski-postaci-wydarzenia/>
3. http://cardmaker.pythonanywhere.com/static/card/generator_postaci.html

Kazimierz Raczyński
doradca metodyczny z religii
kazimierzraczynski@cen.edu.pl

Graj i sprawdzaj!

Co zrobić, aby uczeń w sposób atrakcyjny i kreatywny, zaprezentował wiedzę i umiejętności z pewnego zakresu materiału, z którym go zapoznawaliśmy? Czy jako jego nauczyciel powinienem w domu przygotować test wiedzy, który sprawdzi, ile mój dzielny słuchacz, zapamiętał informacji z wcześniejszych lekcji? Dzięki tej metodzie uzyskam przecież szybko wspaniały matematyczny przelicznik wiedzy mojego ucznia oraz jako gratyfikację wstawię mu kolejną ocenę, którą nasz bohater zbiera jako swoje główne doświadczenie bycia w szkole. Jednak, jak miał powiedzieć kiedyś Albert Einstein, *Szalenstwem jest robić wciąż to samo i oczekiwać różnych rezultatów*⁵. Dlatego zachęcam do przeprowadzenia eksperymentu. Będzie on polegał na wprowadzeniu zwinnej zmiany (ang. agile) we własnym warsztacie pracy. Ta zmiana ma spowodować, że każdy uczeń zamiast testu otrzyma narzędzia rzemieślnicze i niejako w kuźni klasowej razem z innymi stanie się autorem swojego, jak i zespołowego, procesu uczenia się, tzn. przetwarzania i opanowania informacji w celu nabywania wiedzy i umiejętności i to w sposób efektywny.

W pierwszym etapie naszej lekcyjnej ewolucji przygotowujemy dla uczniów pewien zakres materiału – tworzywo, to jest surowiec, z którym wcześniej pracowaliśmy i na podstawie którego przeważnie to my-nauczyciele układaliśmy pytania do testu. Zapewne taki test był w głównej mierze rozdawany indywidualnie, tzn. jeden test

⁵ <https://zmiana.edu.pl/szalenstwem-robic-wciaz-samo-oczekiwac-roznych-rezultatow/> [dostęp 26 marca 2023].

II-III etap edukacyjny

dla jednego ucznia. Tym razem przygotowany materiał rozdajemy grupie zadaniowej. Może być to grupa dwu lub wieloosobowa, która otrzymuje pewną lub całą część surowca oraz zadanie do wykonania. Tym zadaniem jest ułożenie jak największej ilości pytań do otrzymanego materiału. Pytania uczniowie zapisują na czymś w rodzaju fiszek, mogą to być kolorowe samoprzylepne karteczki lub tekturki wielkości kart do gry. Przygotowując pytania, każda grupa opracowuje także kartę z odpowiedziami, tzw. klucz odpowiedzi lub przynajmniej zaznacza w materiale miejsce z opisem, gdzie znajduje się odpowiedź. Pytania mogą być w zarówno w formule otwartej i zamkniętej. Wybór pozostawiamy uczniom, ze świadomością, że układają oni pytania, z którymi przyjdzie się zmierzyć zarówno im samym, jak i pozostałym uczniom w klasie. To stanowi dodatkową motywację do działania i przekłada się na układanie pytań o różnym poziomie trudności.

Przygotowaną bazę z pytaniami wykorzystujemy w kolejnym kroku. Karteczki z pytaniami staną się głównymi elementami planszówki, którą nasi uczniowie utworzą jako wynik zespołowej pracy. Zamiast standardowego testu, powstaje prototyp gry planszowej, przy której za chwilę odbędzie się dalszy proces sprawdzania wiedzy. Tworząc poszczególne elementy gry, uczniowie w swoich grupach zadaniowych mają okazję do ćwiczenia kompetencji miękkich, jakże przydatnych w dorosłym życiu. Pracując taką metodą, rozwijają zarówno umiejętności osobiste, jak i interpersonalne, takie jak: komunikatywność, umiejętność pracy w zespole, wypracowanie kompromisów, logiczne myślenie, kreatywność, innowacyjność, umiejętność pracy pod presją czasu, odporność na stres oraz chęć i gotowość do nauki i samorozwoju⁶.

Atutem przedstawianej przeze mnie metody jest proces uczenia się poprzez wykonywanie konkretnej czynności. Poprzez układanie

⁶ <https://www.ourkids.net/pl/kompetencje-miekkie.php#1> [dostęp 26 marca 2023].

II-III etap edukacyjny

pytań oraz wzajemne odpytywanie się. Uczniowie przetwarzają źródła informacji zamiast bezmyślnie wkuwać wiedzę. W dobie globalnego dostępu do wszelkiej maści wiadomości, w tym także wynikających z programu nauczania, uczeń na wyciągnięcie ręki ma dostęp do zasobów wiedzy. Jak mówią niektórzy: – „Google wie wszystko”. Podstawowym pytaniem jest to, czy dzisiejszy uczeń chce i potrafi ten wielki zasób przetworzyć i przyswajać te treści, które aktualnie są mu potrzebne w procesie uczenia się?

Uczniowie metodą zwaną myśleniem pytaniami oraz intensywną i kreatywną pracę uczestniczą w procesie wzajemnego uczenia się. Towarzyszące naszemu eksperymentowi zwinne metody, oparte na szybkim i elastycznym tworzeniu prototypowych produktów, pozwalają uczniom ujawniać swoje umiejętności i konstrukcyjne talenty. Projektowe tworzenie pytań a następnie kolejnych elementów gry planszowej oraz testowanie ich i udoskonalanie stają się pierwszym doświadczeniem tego, co w przyszłości będzie uczeń wykorzystywał w warsztacie swojej zawodowej pracy. Zwinna metodyka wpisuje się także w inicjowanie w uczniach działań twórczych, co umożliwia docenianie ich twórczości i aktywne angażowanie się. Nauczyciel ma także okazję do zachęcenia uczniów do testowania swoich pomysłów i wzmacniania przejawów ich pomysłowości. Staje się on moderatorem, mentorem towarzyszącym z boku procesowi projektowemu.

W dalszej części „sprawdzianu” przy planszy uczniowie dostaną szansę zastosowania w praktyce wiedzy opanowanej przed chwilą z innymi „graczami”. Tym razem w formie grywalizacji. Rzucając kostką do gry, uczniowie będą przesuwali pionek, który będzie reprezentował jednego ucznia lub zespół, w zależności od tego, jaką podejmiemy decyzję.

Czy uczniowie muszą tworzyć planszę gry? Tworzenie pytań, może trwać nawet jedną jednostkę lekcyjną, w zależności od ilości przetwarzanego materiału. Dlatego, by nie tracić czasu na wymyślenie

II-III etap edukacyjny

wyglądające plansze gry, nasi uczniowie z przygotowanych kart, karteczek wykonają planszówkę. Układamy karty lub przyklejamy karteczki na ławce, tak by reprezentowały one pola do przejścia. Można je oczywiście ponumerować i ułożyć w wybranej kolejności. Planszówka może być wykonana w formie tzw. ściganki, gdzie przemierzając kolejne pola uczniowie będą ścigali się, kto pierwszy przejdzie do mety. Lepszą techniką wydaje się jednak mechanizm znany z gry Monopol. Układamy pola w prostokąt, by uczniowie krążąc po nich, odpowiadali na pytanie, na którym zatrzyma się pionek i zdobywali punkty za prawidłowe odpowiedzi. Można też określić dokładny czas gry, w którym każdy z uczniów powinien zdobyć określoną ilość punktów. Czy pytania mogą się powtórzyć dla kolejnych graczy? Jeśli mamy dużo pytań, to możemy je trzymać w zbiorowej talii pytań. Każdy uczeń, stając na kolejnym polu planszówki, losuje nowe, kolejne pytanie. Reguły losowania pytań należy ustalić przed grą lub poprosić uczniów, by to oni je wspólnie opracowali.

Wykonanie plansz potrzebnych w naszej sprawdzianowej grywalizacji, powierzamy uczniom, którzy przygotowują kilka uniwersalnych szablonów, z których będziemy korzystać zawsze podczas podobnych „zaliczeń”. Świetny szablon gry można stworzyć m.in. na podstawie gry w Chińczyka. W Internecie jest sporo gotowych wzorów do wydruku w celu przygotowania plansz według własnych potrzeb np. na platformie [pinterest.com](https://www.pinterest.com). Uczniowie mogą takie szablony zredagować według własnych pomysłów poprzez ponumerowanie pytań oraz pól, na których trzeba będzie odpowiedzieć na losowo bądź stale przypisane pytanie. W starszych klasach można wykorzystać elektroniczną metodę losowania pytań w oparciu o aplikację wordwall.net np. w formie tzw. koła czy losowych kart z ułożonymi przez uczniów pytaniami. Na planszy można nakleić kod QR. Po zeskanowaniu kodu uczniowie otrzymają pytanie z aplikacji.

Ważne jest, by strukturę gry określić razem z uczniami przed grą, to znaczy warunek wygranej, a także jej cel, czyli to, co uczeń ma

osiągnąć, aby wygrać,. Zarówno akcja gry, ewentualne przeszkody oraz jej reguły i zasady powinny być jasne i znane wszystkim. Możemy wykorzystać znane mechanizmy gier planszowych, wprowadzając elementy grywalizacji do własnego warsztatu pracy.

Bibliografia:

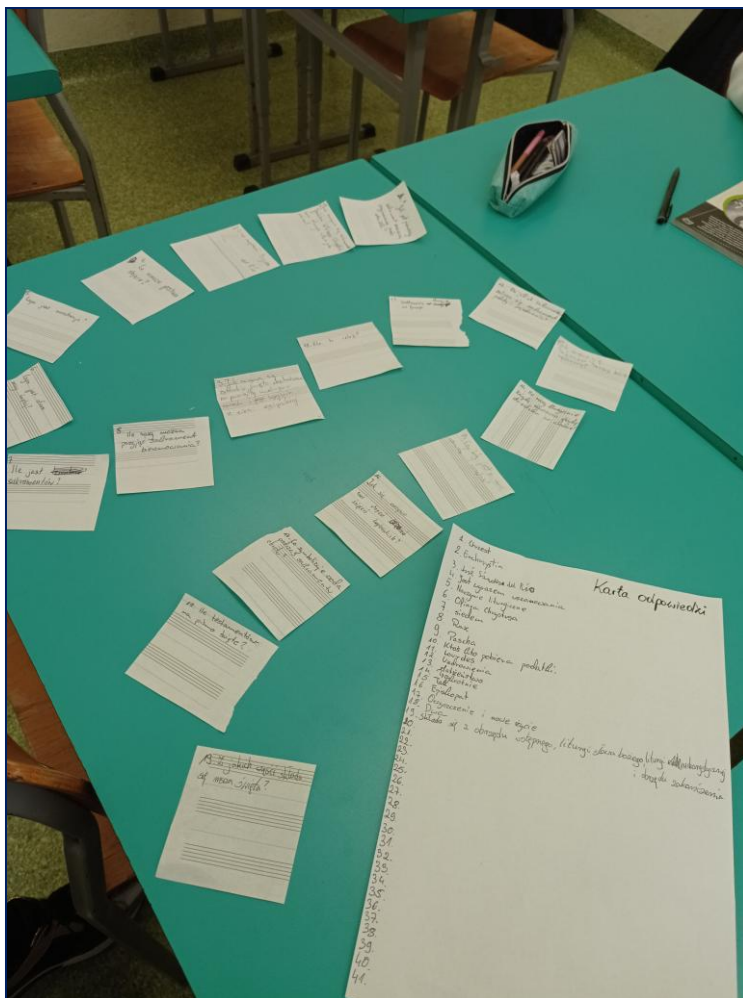
1. Błaszczak, Ewa (2019). *Agile. Zwinne zarządzanie*. Warszawa.
2. Tkaczyk, Paweł (2012). *Grywalizacja*. Gliwice.
3. Raczyński, Kazimierz (2022). *Grywalizacja w szkole*. Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie.
<<http://cen.edu.pl/Materialy-metodyczne,212/Grywalizacja-w-szkole,2628.html>> [dostęp 26 marca 2023].

II-III etap edukacyjny

Zdjęcie 1. z zasobów autora tekstu

II-III etap edukacyjny

Zdjęcie 2. z zasobów autora tekstu

II-III etap edukacyjny

Zdjęcie 3. z zasobów autora tekstu

Agnieszka Wilczyńska
doradca metodyczny z muzyki
oraz edukacji muzycznej
agnieszkawilczynska@cen.edu.pl

Muzykowanie na instrumentach, błąd i co dalej?

Jeden z elementów zawartych w podstawie programowej z muzyki to gra na instrumencie melodycznym: keyboardzie, dzwonkach, flecie prostym, ukulele itp. Realizując na zajęciach muzycznych grę na wybranym instrumencie, przyczyniamy się nie tylko do umuzykalnienia naszych uczniów. Wiele badań wskazuje na ogromny wpływ muzyki na rozwój ogólnego potencjału intelektualnego naszych uczniów, m.in. na zwiększenie potencjału do uczenia się. Regularna muzyczna stymulacja powoduje szereg pozytywnych zmian neuroanatomicznych. Muzyka ma również właściwości terapeutyczne, pozytywnie wpływa nie tylko na samopoczucie. Dlatego tak istotny jest regularny kontakt naszych uczniów z muzyką, a także praktyczne muzykowanie na instrumentach melodycznych.

Podczas zajęć, kiedy wykonujemy utwory muzyczne oraz na etapie ćwiczeń, uczniowie popełniają różne błędy. Ważne jest, żeby te błędy wyłapywać i poprawiać najszybciej jak to jest możliwe. Kiedy uczeń utrwali jakiś błąd, wtedy jego eliminacja jest niemożliwa lub bardzo trudna.

A w jaki sposób w nauce można wykorzystać błąd? Mam kilka sprawdzonych pomysłów:

II-III etap edukacyjny

1. Uczeń ma sam znaleźć miejsce, w którym się pomylił, tzn. usłyszeć, w którym miejscu melodia brzmi niewłaściwie. Jeżeli grając powtórnie, nie słyszy swojego błędu, wtedy nauczyciel gra prawidłowo ten fragment, w którym uczeń się pomylił.
2. Innym sposobem jest poproszenie o znalezienie błędu wybranego ucznia z klasy, może to być osoba chętna. Ten uczeń wskazuje, w którym miejscu jest błąd i gra poprawny wariant melodii.
3. Zanim uczniowie prezentują nauczycielowi wyćwiczoną wcześniej melodię, nauczyciel poleca korektę w parach. Jeden uczeń gra, a drugi słucha i poprawia, jeżeli pojawił się błąd.
4. Kiedy pojawia się błąd w rytmie melodii, polecam uczniowi powtórzenie fragmentu rytmu klaskaniem lub stukaniem pałeczką o rękę.

Podczas tego rodzaju zadań uczniowie rozwijają umiejętność uważnego słuchania, a pomyłka w utworze jest do tego pretekstem.

A jak postępować w przypadku pomyłek podczas wykonywania nauczonego utworu na ocenę?

Uczniowie, kiedy pomylą się, często zaczynają grać od początku. Uważam, że nie jest to dobra metoda. Nierzadko ze zdenerwowania uczeń znowu myli się, a każda kolejna próba to kolejne pomyłki. Błędy z kolei wzmagają jeszcze większe zdenerwowanie i obawy przed prezentacją na ocenę na następnej lekcji. Lepszym sposobem jest granie dalej, pomimo pomyłki. Wymaga to od ucznia pokonania stresu (tego związanego ze zrobieniem błędu), zarazem uczy, że zadanie trzeba wykonać od początku do końca. Często w tym momencie daję uczniom przykład sportowca, który przecież nie leży po upadku, tylko podnosi się i biegnie dalej, pomimo faktu, że już nie

II-III etap edukacyjny

wygra zawodów lub nie pobije rekordu. Sportowiec zawsze walczy do końca rozgrywki i do tego zachęcam uczniów. W takiej sytuacji, kiedy uczeń pomimo błędu zagra do końca, premiuję to pochwałą słowną i nie obniżam oceny za całość prezentacji.

Rzadko pojedynczo odpytuję uczniów z grania, chociaż tak jest łatwiej. Gra zespołowa zakłada współpracę i zgranie się, a tego przecież uczniowie nie wyćwiczą w domu. Bardzo dużo czasu z lekcji poświęcam na rozwijanie umiejętności współdziałania podczas gry. Ćwiczmy utwory fragmentami, grając wspólnie. Fragmenty trudne melodycznie lub rytmicznie są również wielokrotnie powtarzane. Ponieważ zgranie się w zespole klasowym w aspekcie muzycznym jest bardzo cenną umiejętnością, najczęściej właśnie w taki sposób odpytuję na ocenę. Zanim to jednak nastąpi, mam pewien schemat pracy na lekcji:

- a) powtarzamy materiał,
- b) utrwalamy trudniejsze fragmenty (np. każdy taki fragment uczniowie grają po pięć razy),
- c) gramy fragmenty grupami (najczęściej uczniowie siedzą w trzech rzędach),
- d) gramy parami (Uczniom siedzącym razem w ławce łatwiej jest zgrać się. Gramy również po dwie osoby, które nie widzą siebie a jedynie słyszą – to trudniejszy sposób, jednak bardzo rozwijający),
- e) gramy na zmianę fragmenty: 1. takt pierwsze dziecko, 2. takt drugie dziecko i tak kolejno cały utwór na zmianę (w ten sposób można doskonale utrwalić zadany materiał muzyczny).

Po takiej pracy na lekcji jestem w stanie ocenić, w jaki sposób dziecko gra, nie odpytując go indywidualnie. Ten sposób mniej stresuje dzieci. Podkreślam ponownie dodatkową umiejętność pracy

II-III etap edukacyjny

w grupie, współpracę. Często również ustnie doceniam na forum klasy sytuację, kiedy uczeń pomyli się, jednak po chwili odnajduje np. w następnej linijce i kontynuuje granie utworu. Dzięki temu nawet gdy popełni błąd, jest pochwalony i uczy się tego, że pomyłki są dozwolone. Trudniejsza jest sytuacja, kiedy uczeń pomyli się i nie potrafi do końca utworu włączyć się do gry zespołowej. Świadczy to nie tylko o tym, że nie popracował w domu, lecz o małej umiejętności koncentracji podczas wspólnej gry, a także o małej odporności na stres.

Nie wspominałam jeszcze o najważniejszym warunku – uczeń podczas gry nie musi być perfekcyjny! Dużo ważniejsze od bezbłędnego wykonania tekstu muzycznego jest granie samo w sobie. Ważniejsza jest sama praca nad utworem niż idealny efekt końcowy. Pomyłki są dozwolone a premiowane jest ukończenie zadania. Trzeba jednak rozwiązać problem ucznia, który rezygnuje z gry po błędzie, nie ćwiczy i nie rozwija się, a także nie przewyrczyża swoich indywidualnych barier emocjonalnych.

Często proponuję moim uczniom wzięcie udziału w występie przed rodzicami. Uczniowie wykonują ten sam utwór, który byli zobowiązani nauczyć się na lekcję. Podczas prezentacji przed publicznością dochodzi element dodatkowego stresu. Jednocześnie występ przed publicznością jest doskonałą okazją do kształtowania umiejętności autoprezentacji. Podczas takich występów również zdarzają się błędy i pomyłki. Często tłumaczę uczniom, jak odbiera występ publiczność czy komisja konkursowa, w której pracach często zasiadałam. Jak ważne jest w takiej sytuacji opanowanie mimiki, która najwidoczniej zdradza pomyłkę. Często zasłuchana lub zamyślona publiczność czy komisja zupełnie nie zauważa błędu. Pocieszam również, że podczas gry zespołowej pomyłkę usłyszy wyczułone ucho, a publiczność zupełnie tego nie zauważy. Pokonanie stresu

i wykonanie zadania przed publicznością oceniam zawsze jako dodatkową trudność i stąd też zawsze stawiam ocenę celującą.

W zakończeniu artykułu prezentuję jeszcze jeden sposób pracy, który sprawdza mi się na lekcji. Uczniowie oceniają wykonanie grupowe swoich kolegów. Jedna grupa dzieci gra, podczas gdy dwie pozostałe oceniają, nie patrząc, a jedynie słuchając. Oceniane jest brzmienie wykonania: czy jest równo, czy były słyszalne pomyłki, czy był prawidłowy rytm. Nie jest ważne, co było widać (uczniowie nie patrzą na kolegów), ale – co było słychać. Nie chodzi też o bezbłędne wykonanie. Zadaję pytania uczniom, np. – Czy to było dobre wykonanie, czy przyjemnie brzmiał ten utwór? Uczniowie słuchają kolegów dwukrotnie: na początku i na końcu lekcji – po tym, jak uczniowie ćwiczyli podczas lekcji. W tym przypadku chodzi o porównanie i zauważenie progresu. Oczywiście, każda grupa (najczęściej dzielę klasę na 3 grupy) gra przed pozostałymi grupami. Uczniowie najczęściej głosują (a ja zadaję pytania o to, co im się podobało). Czasami proszę chętnych uczniów o wypowiedź ustną. Żeby podkreślić, że każdy popełnia błędy, że to nie jest nic złego – sama myślę się w grze, np. akompaniując uczniom na pianinie. Później pytam uczniów o to, czy moje wykonanie było bezbłędne. Początkowo niektórzy uczniowie obawiali się zagłosować czy wyrazić swoje zdanie. Jednak utwierdzam ich wielokrotnie, że wykonanie utworu nie musi być perfekcyjne i każdemu zdarzają się pomyłki. Ważne jest zespołowe działanie, rozwijanie umiejętności społecznych, a także przyjemność, która płynie ze wspólnego muzykowania.

Uczymy się na błędach, ale sztuką jest przezwyciężyć stres i pomyłki, dlatego tak ważna bywa słowna ocena i pochwała nauczyciela. Bardzo istotne jest podejmowanie działania i doprowadzanie do końca rozpoczętych zadań, pomimo trudności i popełniania błędów. Błędy, jeżeli je przezwyciężamy, poprawiamy, są drogą do nowych odkryć i wynalazków. W muzyce u podstaw rozwoju harmonii leżały

II-III etap edukacyjny

pomyłki. To właśnie z przypadkowych, omyłkowych zestawień dźwięków rodziły się nowe, ciekawe współbrzmienia.

Chwalmy więc uczniów nawet wtedy, gdy się mylą, a jednak pracują dalej wytrwale.

Bibliografia:

1. Collins A., Jak gra na instrumencie wpływa na mózg
<https://www.youtube.com/watch?v=R0JKCYZ8hng&list=RDLVR0JKCYZ8hng>
2. Cybulski M., Terapeutyczne zastosowanie muzyki. s.104
https://www.researchgate.net/profile/Marcin-Cybulski-2/publication/270510319_Psychologia_w_naukach_medycznych/links/580747da08ae0075d82d1ae8/Psychologia-w-naukach-medyczny
3. Nogaj A. Wpływ muzyki na pozamuzyczne sfery funkcjonowania człowieka
<https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1823/Wp%c5%82yw%20muzyki%20na%20pozamuzyczne%20sfery..compressed.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Różańska A. (2018) Rocznik kognitywistyczny 11/2018,s.35-43
Wpływ muzyki na funkcjonowanie poznawcze człowieka
5. Szczyrba-Poroszewska (2015) J. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie Kognitywny potencjał muzyki.
<https://czasopismoippis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/2015/01/Joanna-SZCZYRBA-POROSZEWSKA-Kognitywny-potencja%C5%82-muzyki.-Studium-teoretyczne1.pdf>

II-III etap edukacyjny

6. Szymczak A. oprac.
<http://neuropsychologia.org/intensywne-cwiczenia-muzyczne-a-funkcje-poznawcze>
7. Wojtanowska-Janusz B. (2019) Wpływ muzyki i edukacji muzycznej na rozwój dzieci i młodzieży
<http://psychologdlamuzyka.pl/wp-content/uploads/2019/10/Zeszyt-CEA-nr-2.pdf#page=35>

Danuta Lech
doradca metodyczny
plastyki i edukacji plastycznej
danutalech@cen.edu.pl

Twórcze zadania plastyczne jako forma sprawdzenia wiedzy i umiejętności z plastyki i edukacji plastycznej

Doskonale wiemy, że praktyczne metody nauczania, ale też utrwalania wiedzy i umiejętności, są zdecydowanie bardziej efektywne niż te teoretyczne. Przyswajana wiedza i nabyte umiejętności poprzez ćwiczenia praktyczne mają szansę być skuteczniej utrwalone, ale też jednocześnie nauczyciel ma okazję w praktyce sprawdzić, jaki jest poziom opanowania zdobytej wiedzy w praktyce. Obserwacje procesu zdobywania wiedzy i umiejętności dowodzą, że uczniowie wręcz powinni mieć stwarzane przez nauczyciela możliwości ćwiczenia i wykorzystywania w praktyce poszczególnych treści nauczania określonych w podstawie programowej danego przedmiotu.

Na zajęciach plastyki nauczyciele mają niezwykle wiele możliwości, by pomóc uczniom w przyswajaniu wiedzy w praktycznych zadaniach plastycznych. Proces ten zwykle przebiega w trzech etapach. W pierwszym etapie nauczyciel podaje uczniom treści, tłumaczy znaczenie nowych pojęć, wyjaśnia zagadnienie. Następnie uświadamia uczniom, jak można nową wiedzę wykorzystać w życiu codziennym, na przykład projektując i wykonując plakat. Kolejnym etapem jest stworzenie uczniom warunków do pracy twórczej, w której to wykorzystają zdobytą wiedzę w zadaniach plastycznych. Takie aktywne zdobywanie wiedzy i umiejętności pozwoli uczniom trwale zapamiętać istotne treści.

II-III etap edukacyjny

W toku mojej praktyki pedagogicznej wyłoniło się wiele propozycji tematów do zrealizowania w zakresie treści nauczania z plastyki. Oto niektóre z nich:

Temat pracy plastycznej	Treści nauczania	Zadanie plastyczne
Moja rodzina	Kontur w rysunku	Uczeń wykonuje własną interpretację tematu, stosując kontur.
Kolorowy szal	Barwy podstawowe i pochodne	Uczeń wykorzystuje tylko barwy podstawowe i odpowiednio mieszając, pozyskuje barwy pochodne. W pracy powinny być widoczne trzy barwy podstawowe (żółta, czerwona, niebieska) i trzy barwy pochodne (pomarańczowa, zielona i fioletowa).
Kompozycje przeciwstawne	Rodzaje kompozycji w plastyce	Uczeń wykonuje w określonej technice dwie różniące się od siebie kompozycje. Ważne jest, aby potrafił je odpowiednio nazwać, podpisując np. kompozycja otwarta, statyczna z akcentem kolorystycznym oraz kompozycja zamknięta, dynamiczna,

II-III etap edukacyjny

Temat pracy plastycznej	Treści nauczania	Zadanie plastyczne
		symetryczna jednoosiowa.
Malowidła naskalne	Sztuka prehistoryczna	Uczeń najpierw przygotowuje podłoże malar- skie, które powinno być zbliżone fakturą do skały. Następnie maluje sceny inspirowane malowidła- mi prehistorycznymi.
Kanon w malarstwie egipskim	Sztuka starożytnego Egiptu	Uczeń wskazaną techniką wykonuje pracę plastycz- ną, w której zastosuje zasady kanonu w malar- stwie starożytnego Egiptu.
Greckie malarstwo wazowe czarno i czerwono figurowe	Sztuka starożytnej Grecji	Uczeń wskazaną techniką wykonuje wazę grecką czarno- lub czerwono- figurową, zwracając szczególną uwagę na cechy charakterystyczne oraz tematykę greckiego malarstwa wazowego.
Budowla romańska	Sztuka romańska	Uczeń wykonuje odręcz- nie czarnym cienkopisem rysunek budowli romań- skiej, zaznaczając jej cha- rakterystyczne cechy.

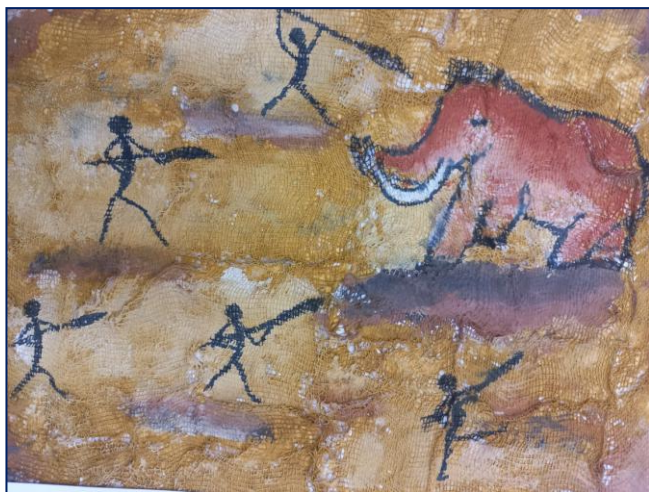
II-III etap edukacyjny

Temat pracy plastycznej	Treści nauczania	Zadanie plastyczne
Perspektywa zbieżna	Rodzaje perspektyw w sztuce	Uczeń, stosując zasady perspektywy zbieżnej, wykona pracę rysunkową lub malarską inspirowaną przygotowaną widoków- ką.
Barokowa rama	Sztuka baroku	Uczeń wykonuje projekt ramy do lustra lub obra- zu, inspirując się sztuką baroku.
Kwitnący sad	Techniki malarskie – pointylizm	Uczeń techniką pointyli- zmu wykona pracę na określony temat.

Poniżej zamieszczam fotografie niektórych przykładowych prac uczniów, krótko opisanych w propozycjach zadań plastycznych, których przeprowadzenie pozwoli sprawdzić poziom wiedzy i umiejętności uczniów.

Na koniec tej propozycji należy również wspomnieć, że ciekawie przeprowadzone zajęcia i zapewnienie swoistej twórczej atmosfery podczas sprawdzania wiedzy i umiejętności w ćwiczeniach plastycznych pozwolą zmniejszyć wpływ stresu na ten proces.

Przykładowe prace uczniów . Zdjęcia z zasobów autorki artykułu

Rysunek 12.

Rysunek 13.

Rysunek 14.

Rysunek 15.

Rysunek 16.

Rysunek 17.

Rysunek 18

Rysunek 19.

II-III etap edukacyjny

Literatura:

1. Janowski A. (red.), *Nauczanie w praktyce. Tom 1*. CODN, Warszawa 2009
2. Kruszewski K. (red.), *Sztuka nauczania. (cz. 1 i 2)*, PWN, Warszawa 2004
3. Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Plastyka

Małgorzata Kulik
doradca metodyczny
wychowania fizycznego
malgorzatakulik@cen.edu.pl

WF – testujemy i oceniamy czy diagnozujemy i motywujemy?

MEiN podjęło konsultacje publiczne, które miały potrwać do 22 marca 2023 r. Konsultowany miał być projekt zmian w podstawie programowej wychowania fizycznego. Zgodnie z planami resortu edukacji, już od nowego roku szkolnego 2023/2024 zajęcia wychowania fizycznego prowadzone będą w szkołach podstawowych i szkołach średnich według nowych zasad. W klasach IV-VIII szkoły podstawowej i we wszystkich klasach szkoły ponadpodstawowej obowiązkowe będzie przeprowadzanie co roku, od marca do kwietnia, testu sprawności. Będzie dotyczyć również i uczniów techników, liceów ogólnokształcących i szkół branżowych. Raz w roku szkolnym uczniowie będą mieli obowiązek przejść testy sprawnościowe. Wyniki tych testów zostaną wpisane do specjalnego systemu teleinformatycznego „Sportowe talenty”, w którym każdy nauczyciel wychowania fizycznego będzie miał imienne konto. Ministerstwo wyznaczyło cztery testy, którym poddani będą uczniowie. Pomiarowi zdolności szybkościowo-siłowo-koordynacyjnych posłuży bieg 10 razy po 5 metrów. Beep-test (20-metrowy wytrzymałościowy bieg wahadłowy wykonywany według protokołu dla testu Eurofit) – posłuży pomiarowi zdolności wytrzymałościowych w biegu. Pomiar zdolności siłowo-wytrzymałościowych całego ciała testowany będzie poprzez podpór w leżeniu przodem na przedramionach, czyli plank (deska). Skok w dal z miejsca posłuży pomiarowi skoczności i siły. Jak zapewnia MEiN, wyniki przeprowadzonych testów

II-III etap edukacyjny

nie będą miały wpływu na ocenę ucznia z wychowania fizycznego. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2019, poz. 373, z późn. zm.) przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego, techniki, plastyki i muzyki należy przede wszystkim brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, a w przypadku wychowania fizycznego – także systematyczność udziału ucznia w zajęciach oraz aktywność ucznia w działaniach podejmowanych przez szkołę na rzecz kultury fizycznej. Ministerstwo tłumaczy, iż dane, które będą zbierane podczas obowiązkowych testów, będą mieć tylko i wyłącznie charakter informacyjny. W ten sposób zgromadzone informacje będą analizowane przez Instytut Sportu – Państwowy Instytut Badawczy i udostępniane zainteresowanym resortom, które na ich podstawie będą planować i przygotowywać programy społeczne oraz podejmować celowe działania, aby zahamować negatywny trend dotyczący aktywności fizycznej polskich uczniów. Wprowadzając propozycję zmian w podstawie programowej, Ministerstwo podpira się badaniami przeprowadzonymi przez niezależne instytucje. Według badań Eurobarometru (Sport and Physical Activity, Special Eurobarometer 525, Bruksela 2022) w 2022 r. aż 65 proc. Polaków (wzrost o 9 pkt proc. w porównaniu z 2017 r.) odpowiedziało, że nigdy nie ćwiczy ani nie uprawia sportu. Dla porównania średnia dla ogółu krajów członkowskich Unii Europejskiej wynosi 45 %. Eurobarometr wskazuje, że regularną aktywność w Polsce podejmuje 21 proc. osób (spadek o 2 pkt proc. w porównaniu z 2017 r.), co daje miejsce w ostatniej szóstce państw członkowskich Unii Europejskiej. Dane GUS⁷ potwierdzają wyniki europejskiego badania. Regularne uczestnictwo w zajęciach sportowo-rekreacyjnych lub rekreacji ruchowej

⁷ Główny Urząd statystyczny, Uczestnictwo w sporcie i rekreacji ruchowej w 2021 r., Warszawa 2022

II-III etap edukacyjny

zadeklarowało 12,8 proc. Polaków, zaś 18,2 proc. – jedynie sporadyczne uczestnictwo. Oznacza to, że więcej niż połowa Polaków (61,2 proc.) nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej w czasie wolnym. Zgodnie z wynikami raportu Instytutu Matki i Dziecka⁸ liczba dzieci 8-letnich z nadwagą i otyłością zwiększyła się z 32,2 proc. w 2018 r. do 35,3 proc. w 2021 r. Według zmian zapisanych w projekcie – "Pomiary sprawności fizycznej nie mogą być kryterium oceny z przedmiotu wychowanie fizyczne, lecz powinny być wykorzystywane do wskazania mocnych i słabych stron sprawności fizycznej ucznia w celu planowania dalszego jej rozwoju". Każdy z nauczycieli na podstawie przeprowadzonych prób testowych w oparciu o system „Sportowe talenty” będzie mógł określić „wskaźnik” sprawności fizycznej poszczególnych uczniów w stosunku do populacji. System zapewni dostęp do standaryzowanych siatek centylowych, za pomocą których każdy zainteresowany nauczyciel i uczeń będzie mógł określić postępy lub regres badanych zdolności.

Propozycja przygotowana przez Ministerstwo inspirowała wielu z nas do dyskusji. Jedno jest pewne, że prostota prób pomiarowych nie będzie stanowiła trudności w ich wykonaniu. Wątpliwość budzą jednak warunki lokalowe, które nie pozwolą np. na przeprowadzenie 20-metrowego wytrzymałościowego biegu wahadłowego. Obawy rodzi czasochłonność wpisywania wyników do systemu i obsługa teleinformatyczna. Sam zamysł uaktualnienia pomiarów sprawności tak dużej populacji i możliwości porównywania wyników będzie bardzo pomocny w pokazaniu, na jakim poziomie osobniczym znajduje się dany uczeń. Te i inne spostrzeżenia zgłaszają nauczyciele żywo zainteresowani pomysłem resortu.

Już od kilku lat pracujemy zgodnie z podstawą programową, w której mocno akcentuje się diagnozę sprawności fizycznej i motorycznej. W obszarze *Rozwój fizyczny i sprawność fizyczna* zawarte są

⁸ Instytut Matki i Dziecka, badanie Zdrowie dzieci w pandemii COVID-19 Warszawa 2022

II-III etap edukacyjny

treści związane z diagnozowaniem i interpretowaniem rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej. Prowadzona diagnoza to pomoc we wskazaniu mocnych i słabych stron sprawności ucznia związanej z jego zdrowiem. Wczytując się w poszczególne zapisy podstawy programowej, należy spojrzeć na nią z perspektywy wszystkich etapów edukacyjnych. Analizując zapisy, widzimy spiralność przenikających się treści w zakresie diagnozowania sprawności fizycznej. Na każdym etapie widoczne jest przygotowanie ucznia do świadomej dbałości o własne zdrowie na teraz i w przyszłości. W treściach podstawy programowej widać konkretne zapisy, np.: SP w klasie IV uczeń: dokonuje pomiarów wysokości i masy ciała oraz z pomocą nauczyciela interpretuje wyniki; mierzy tętno przed wysiłkiem i po wysiłku oraz z pomocą nauczyciela interpretuje wyniki; wykonuje próbę siły mięśni brzucha oraz gibkości kręgosłupa; w SP w klasach V-VI uczeń: wykonuje próby sprawnościowe pozwalające ocenić wytrzymałość tlenową, siłę i gibkość oraz z pomocą nauczyciela interpretuje uzyskane wyniki; demonstruje ćwiczenia wzmacniające mięśnie posturalne i ćwiczenia gibkości, indywidualne i z partnerem; demonstruje ćwiczenia rozwijające zdolności koordynacyjne wykonywane indywidualnie i z partnerem. W SP w klasach VII-VIII uczeń: dokonuje pomiarów wysokości i masy ciała oraz samodzielnie interpretuje wyniki; wykonuje wybrane próby kondycyjnych i koordynacyjnych zdolności motorycznych; ocenia i interpretuje poziom własnej sprawności fizycznej. Uczeń w szkole ponadpodstawowej: dokonuje samooceny sprawności fizycznej na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych dla kategorii wiekowej; dobiera sposoby kształtowania sprawności fizycznej w zależności od zainteresowań i charakteru pracy zawodowej; ocenia reakcje własnego organizmu na wysiłek fizyczny o różnej intensywności; wylicza oraz interpretuje wskaźnik masy ciała (BMI) na tle indywidualnych potrzeb i norm zdrowotnych dla kategorii wiekowej. W zapisie podstawy programowej oraz w zaleceniach nie znajdują nauczyciele,

II-III etap edukacyjny

Czytelnicy tego artykułu, gotowej propozycji testu. Sami musimy dokonać wyboru, uwzględniając warunki, możliwości szkoły oraz poziom edukacyjny uczniów.

Dokonując wyboru sposobu diagnozowania konieczne jest również znalezienie sposobu obiektywnego pomiaru i oceny aktualnego stanu sprawności fizycznej jednostki czy też całej populacji. Określając sposoby i metody pomiaru, należy również brać pod uwagę łatwość ich wykonania, przeprowadzenia i późniejszej analizy wyników. Testy zbyt skomplikowane, niezrozumiała punktacja i czasochłonność zniechęcają nie tylko uczniów, ale i samych nauczycieli. Duża liczba istniejących testów, metod pomiaru poszczególnych zdolności motorycznych daje możliwość wykorzystania nawet fragmentów propozycji z dostosowaniem do potrzeb i możliwości testującego. Oprócz uniwersalnych i od dawna uznanych testów i prób istnieje duża liczba testów bardziej specjalistycznych. Praktycznie każda dyscyplina sportowa dopracowała się swoich własnych metod pomiaru. Wybrany test lub próby testowe powinny mierzyć wszystkie dające się wyróżnić zdolności motoryczne, opierać się na zadaniach ruchowych budowanych na prostych i naturalnych ruchach, wykazywać łatwość pomiaru, bez użycia specjalistycznego sprzętu, drogich urządzeń oraz z możliwością skonstruowania samemu, dawać możliwość szybkiej i łatwej analizy wyników, pozwalać na wyciągnięcie odpowiednich wniosków nie tylko przez nauczycieli, ale również i samych uczniów oraz ich rodziców. Uzyskane wyniki mają służyć nie tylko ocenianiu sprawności, lecz przede wszystkim porównaniu osiągnięć ucznia z populacją rówieśników. Prowadzącemu dają szerszy obraz całej grupy czy nawet rocznika. Wskazują na mocne i słabe strony. Obrazują ewaluacje wcześniejszych metod, form pracy z grupą.

Dokonując analizy wyników, musimy pamiętać, że wyniki zależą w dużej mierze od czynników genetycznych i ściśle wiążą się z cechami budowy ciała. Ważne są również tzw. czynniki zmienne, do

których zaliczyć możemy: motywację i zaangażowanie, zmęczenie, stan zdrowia, stopień wytrenowania. W tym miejscu polecam Czytelnikom pozycję pt.: „Sprawność fizyczna ogólna. Testy” autorstwa Jerzego Telegi, której wydawcą jest ZYSK I S-KA Poznań 2004. Zawiera zbiór testów, które poklasyfikowane są według schematu: miejsce wykonania testu, wykaz sprzętu niezbędnego do realizacji prób, sposób wykonania poszczególnych prób oraz całego testu, ocena prób i całego testu. Większość testów zilustrowano rysunkami, które mają usprawnić organizację ćwiczeń (wyznaczenia strefy, rozstawienie przyborów, przyrządów itd.). Polecam również internetowy materiał o podobnej zawartości publikowany na stronie Testy sprawnościowe (testy-sprawnosci-fizycznej.blogspot.com). Obok diagnozowania zdolności motorycznych powinniśmy zwracać uwagę na diagnozę parametrów, które mają znaczący wpływ na poziom sprawności i są pomocne przy określaniu poziomu zdrowia. Dlatego też proponuję wykorzystać kalkulatory dietetyczne BMI, WHR, AMR, BMR, TER, które dostępne są na stronie Kalkulatory dietetyczne: BMI, WHR, AMR, BMR, TER (wygodnadieta.pl).

Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych ocena z wychowania fizycznego obejmuje: wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć, systematyczność udziału ucznia w zajęciach, aktywność ucznia w działaniach podejmowanych przez szkołę na rzecz kultury fizycznej.

Prowadzenie diagnozy i wdrażanie ucznia w proces samobadania i świadomego udziału może przekładać się na ocenę z w-f w różnym kontekście: np. uczeń wykazuje odpowiednie zaangażowanie podczas lekcji, osiąga wyniki adekwatne do jego możliwości, zna i wymienia próby testowania sprawności fizycznej i motorycznej, analizuje i interpretuje uzyskane wyniki prób sprawnościowych.

II-III etap edukacyjny

Dla ucznia działania związane z diagnozowaniem mogą okazać się motywujące do podejmowania świadomej aktywności fizycznej oraz różnych jej form. Może diagnozowanie stanie się jednym z motywatorów dla ucznia do podejmowania prób pracy nad własną sprawnością fizyczną czy motoryczną, by być lepszym, sprawniejszym i zdrowszym.

Bibliografia:

1. MEiN będzie testował sprawność uczniów. Wyniki trafią do systemu informatycznego - GazetaPrawna.pl
<https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/8666766,testy-sprawnosciowe-wf-uczniowie-system-informatyczny.html>
2. IV 2021 Test sprawności fizycznej jako narzędzie diagnozy na lekcji wychowania fizycznego | CEN Koszalin
3. Telega J. (2004), *Sprawność ogólna. Testy*. ZYSK I S-KA Poznań

BIBLIOGRAFIA

Małgorzata Trembowelska – wybór i opracowanie

Dział Informacji Pedagogicznej

Biblioteka Pedagogiczna w Koszalinie

e-mail: sekretariat@bibliotekacen.pl

Zestawienie bibliograficzne

Nie tylko test. Sposoby monitorowania wiedzy ucznia

Tematyczne zestawienie bibliograficzne książek i artykułów z czasopism w wyborze za lata 2016-2022 opracowane na podstawie materiałów dostępnych w Bibliotece Pedagogicznej w Koszalinie i cyfrowych zasobów Open Access.

Wydawnictwa zwarte:

1. 100 kart pracy z ćwiczeniami korekcyjno-kompensacyjnymi ułatwiającymi naukę czytania i pisanie : poziom 1 / Kazimierz Słupek. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - Teka ([2], 100, [1] k.)
2. 100 kart pracy z ćwiczeniami korekcyjno-kompensacyjnymi doskonalącymi umiejętność czytania i pisanie : poziom 2 / Kazimierz Słupek. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka ([2], 100, [8] k.)
3. Arkusze monitoringu i karty pracy do diagnozy rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Cz. 1 / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - Teka ([86] k. tabl., broszura: 53 s.)

Bibliografia

4. Arkusze monitoringu i karty pracy do diagnozy rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Cz. 2 / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - Teka ([83] k. tabl., broszura: 52 s.)
5. Arkusze monitoringu i karty pracy do diagnozy rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym. Cz. 3 / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - Teka ([73] k. tabl., broszura: 38 s.)
6. Buduję poczucie własnej wartości : karty pracy dla dzieci i młodzieży z niską samooceną oraz ze spektrum autyzmu / Agnieszka Kolanko. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - 52, [8] s., [2] k. tabl.
7. Czytanie metodą sylabową : karty pracy w szkole i w domu / [aut. Alicja Karczmarska-Strzebońska]. - Kraków : "Greg", [2022]. - 56 k.
8. Ćwiczenia z kodowania : będę programistą : klasy 1-3 / Weronika Adamska. - Kraków : "Aksjomat", [2020]. - 31, [1] s.
9. Dasz radę! : karty pracy do zajęć rewalidacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim : [dla uczniów szkół ponadpodstawowych] / Małgorzata Leduchowska. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - 69 s.
10. Gramatyka : karty pracy w szkole i w domu : dla klas 2-3 szkoły podstawowej i starszych! / [Marta Kurdziel]. - Kraków : "Greg", [2022]. - [2], 90, [1] s.
11. Igrzyska matematyczne : niebanalne zadania dla młodych olimpijczyków / Jakub Szczepaniak. - Wwa : Wydaw. Nauk. PWN, cop. 2020. – 303 s.
12. Ja i moja rodzina : rozwój emocjonalno-społeczny : edukacja wczesnoszkolna : karty pracy / Joanna Latosińska-Kulasek, Paulina Zawadzka ; [il. Renata Kosowska et al.]. - Wwa : Wydaw. Szk. PWN, 2021. - 152 s.

Bibliografia

13. Ja i moje ciało : rozwój emocjonalno-społeczny : edukacja wczesnoszkolna : karty pracy. Cz. 1 / Joanna Latosińska-Kulasek, Paulina Zawadzka ; [il. Renata Kosowska et al.]. - Wwa: Wydaw. Szk. PWN, 2021. – 116 s.
14. Ja i moje otoczenie : karty pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Cz. 1 / Agnieszka Borowska-Kociemba, Małgorzata Krukowska. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (106, [1] k.)
15. Ja i moje otoczenie : karty pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Cz. 2 / Agnieszka Borowska-Kociemba, Małgorzata Krukowska. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (87, [1] k.)
16. Ja i moje otoczenie : karty pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Cz. 3 / Agnieszka Borowska-Kociemba, Małgorzata Krukowska. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (98, [1] k.)
17. Ja w szkole : rozwój emocjonalno-społeczny : edukacja wczesnoszkolna : karty pracy / Joanna Latosińska-Kulasek, Paulina Zawadzka, Adrian Zieliński. - Wwa : Wydaw. Szk. PWN, 2021. - 190 s.
18. Jak pokonać trudności z matematyką w szkole ponadpodstawowej? : karty pracy dla uczniów / Anna Płońska. - Wyd. 2 popr. - Opole : Nowik, 2021. - 286 s.
19. Karty korekcyjno-kompensacyjne dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Cz. 1 / Agnieszka Borowska-Kociemba, Małgorzata Krukowska. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (148, [1] k.)
20. Karty korekcyjno-kompensacyjne dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Cz. 2 / Agnieszka Borowska-Kociemba, Małgorzata Krukowska. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (137, [1] s.)

Bibliografia

21. Karty pracy na koncentrację : edukacja przedszkolna / Magdalena Hinz. - Gdańsk : "Harmonia", 2019. - Teka (100 k. tabl., broszura : 5 s.)
22. Karty pracy na koncentrację : edukacja wczesnoszkolna / Magdalena Hinz. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - Teka (100 k. tabl., broszura : 5 s.)
23. Karty pracy z edukacji matematycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 1, Zakres ćwiczeń doskonalących umiejętności dotyczące klasyfikowania przedmiotów, rozpoznawania figur geometrycznych oraz kształtowania pojęcia liczby / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (68 s.)
24. Karty pracy z edukacji matematycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 2, Zakres ćwiczeń doskonalących umiejętności dotyczące kształtowania pojęcia liczby oraz działań na liczbach / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (49 s.)
25. Karty pracy z edukacji matematycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 3, Zakres ćwiczeń doskonalących umiejętności dotyczące działań na liczbach, obliczeniach pieniężnych, zegarowych oraz kształtowania pojęć geometrycznych / Renata Naprawa, Alicja Tanajewska. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (71 s.)
26. Karty pracy z edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 1, Zakres ćwiczeń doskonalących opanowanie umiejętności rozpoznawania i czytania liter, sylab i wyrazów / Alicja Tanajewska, Renata Naprawa. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (71 s.)
27. Karty pracy z edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 2, Zakres ćwiczeń doskonalących opanowanie umiejętności rozpoznawania i czytania sylab zbliżonych do siebie graficznie, wyrazów, zdań oraz pisania liter / Alicja

Bibliografia

- Tanajewska, Renata Naprawa. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (74 s.)
28. Karty pracy z edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami. Cz. 3, Zakres ćwiczeń doskonalących opanowanie umiejętności czytania, pisanie oraz stosowania zasad gramatycznych i ortograficznych / Alicja Tanajewska, Renata Naprawa. - Wwa : "Difin", [2020]. - Teka (54 s.)
29. Kodowanie przez wzmacnianie : ćwiczenia do zajęć korekcyjno-kompensacyjnych i rewalidacyjnych dla klas 4-8 / Paulina Zajęc. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - 80 s.
30. Matematyka : karty pracy w szkole i w domu : klasa 1 / [Marta Kurdziel]. - Kraków : "Greg", [2022]. - [2], 98, [1] s.
31. Matematyka : karty pracy w szkole i w domu : klasa 2 / [Marta Kurdziel]. - Kraków : "Greg", [2022]. - [2], 126, [1] s.
32. Matematyka : karty pracy w szkole i w domu : klasa 3 / [Marta Kurdziel]. - Kraków : "Greg", [2022]. - [2], 113, [1] s.
33. Matematyka : zbiór zadań konkursowych dla klas 7-8 szkoły podstawowej. Cz. 1 / Jerzy Janowicz. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Ośw., 2018. - 112 s.
34. Matematyka : zbiór zadań konkursowych dla klas 7-8 szkoły podstawowej. Cz. 2 / Jerzy Janowicz. - Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Ośw., 2018. - 127, [1] s.
35. Matematyczne karty pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Cz. 1 / Kazimierz Słupek. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2020. - Teka (121, [1] k.)
36. rewalidacyjnych.
37. Matematyczne karty pracy dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Cz. 2 / Kazimierz Słupek. - Wyd. 2. - Gdańsk : "Harmonia", 2020. - Teka (107, [1] k.)
38. Młot pracy domowej / Alfie Kohn. - Podkowa Leśna : "MiND" Dariusz Syska, cop. 2018. - 205, [3] s.

Bibliografia

39. Pedagog w klasie : scenariusze zajęć na różne okazje. Cz. 2, Nowe scenariusze i karty pracy - do wykorzystania również w pracy zdalnej / [aut. Anna Kiełczewska et al.]. - Wwa : "Wiedza i Praktyka", cop. 2021. - 144 s.
40. Poznaję emocje : karty pracy doskonalące umiejętności rozpoznawania emocji i radzenia sobie z nimi / Agnieszka Kolanko. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - 52, [8] s., [2] k. tabl.
41. Dla dzieci autystycznych i z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (ASD).
42. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi : poziom 1 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk : "Harmonia", 2019. - Teka (81, [1] k. tabl.)
43. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi : poziom 2 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk : "Harmonia", 2019. - Teka (86, [1] k. tabl.)
44. Prace domowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi : poziom 3 / Olga Kłodnicka. - Gdańsk : "Harmonia", 2020. - Teka (82, [1] k. tabl.)
45. Rymowane dyktanda : ortograficzne rymy dla chłopaka i dziewczyny / Bogusław Michalec. - Kraków : "Aksjomat", 2021. - 48 s.
46. Dyktanda dla klas 1-3 szkoły podstawowej.
47. Świat w kolorach : karty pracy dla dzieci ze SPE / [aut. Danuta Chrzanowska et al. ; il. Julia Burkacka-Mielcarz et al.]. - Wwa : Wydaw. Szk. PWN, cop. 2021. - [2] s., 199 k.
48. Do pracy z dziećmi przedszkolnymi pracującymi wolniej.
49. Tabliczka mnożenia : karty pracy w szkole i w domu / [Marta Kurdziel]. - Kraków : "Greg", [2022]. - [1], 67 k.
50. Dla klas 1-3 szkoły podstawowej.
51. Terapia logopedyczna i pedagogiczna w przedszkolu i szkole : karty pracy. Cz. 1 / Anna Radwańska, Aleksandra Sobolewska-Kędzior. - Wwa : "Difin", [2021]. - Teka (44, [1] k.)

Bibliografia

52. Terapia logopedyczna i pedagogiczna w przedszkolu i szkole : karty pracy. Cz. 2 / Anna Radwańska, Aleksandra Sobolewska-Kędzior. - Wwa : "Difin", [2021]. - Teka (49, [1] k.)
53. Terapia logopedyczna i pedagogiczna w przedszkolu i szkole : karty pracy. Cz. 3 / Anna Radwańska, Aleksandra Sobolewska-Kędzior. - Wwa : "Difin", [2021]. - Teka (49, [1] k.)
54. Trening umiejętności emocjonalnych i społecznych : karty terapeutyczne i karty pracy / Agnieszka Lasota ; il. Adam Lasota. - Wwa : "Difin", 2021. - Teka (60 k.)
55. Wchodzę w dorosłość : karty pracy dla uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy / Hanna Kurjata, Elżbieta Rabant. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - Teka ([86] k., [12] k. tabl. luz.)
56. Zadania z kodowania : będę programistą : klasy 1-3 / Weronika Adamska. - Kraków : "Aksjomat", [2020]. - 31, [1] s.
57. Zajęcia z wychowawcą : ćwiczenia, gry i karty pracy dla uczniów klas IV-VIII szkoły podstawowej / Anna Kaim ; [il. Dawid Żabiński]. - Gdańsk : "Harmonia", 2021. - 59 s.
58. Znajdę przyjaciela : karty pracy dla dzieci i młodzieży ze spektrum autyzmu oraz innymi trudnościami komunikacyjnymi / Agnieszka Kolanko. - Gdańsk : "Harmonia", 2022. - 56, [8] s., [2] k. tabl.

Artykuły z czasopism:

1. 3 skuteczne strategie powtórkowe - jak bez stresu utrwalić wiedzę? / Małgorzata Ostrowska, Katarzyna Pijanowska, Ewelina Gorczyca. // *Głos Pedagogiczny*. - 2022, nr 130, s. 28-31
2. Trzy strategie powtórkowe: ćwiczenia w przywoływaniu, rozłożenie nauki w czasie i ćwiczenia przemieszane.

Bibliografia

3. Darmowe generatory do tworzenia kart pracy i konstruowania pomocy dydaktycznych / Zyta Czechowska, Jolanta Majkowska. // *Matematyka*. - 2019, nr 4, s. 49-52
4. Historia / Anita Plumińska-Mieloch. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 18-19
5. Pomysły na zadania domowe.
6. Informatyka / Maciej Danieluk. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 20
7. Pomysły na zadania domowe.
8. Język obcy / Marta Florkiewicz-Borkowska. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 15
9. Pomysły na zadania domowe.
10. Konkurs online krok po kroku : okiem praktyka / Iwona Pietrzak-Płachta. // *Biblioteka w Szkole*. - 2021, nr 5, dod. "Biblioteka - Centrum Informacji" nr 2, s. 18-19
11. Konkursy, konkursy... : sposób na aktywizację uczniów czy kula u nogi polonistów? / Anna Rogala-Goj. // *Polonistyka*. - 2016, nr 4, s. 34-36
12. Kontrola wypracowań i narzędzia oceniania / Maria Madejowa. // *Wychowawca*. - 2018, nr 6, s. 20-22
13. Kształtujące ocenianie pracy domowej / Joanna Kostrzewa. // *Dyrektor Szkoły*. - 2019, nr 5, s. 76-[79]
14. Matematyka / Joanna Świercz. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 16-17
15. Pomysły na zadania domowe.
16. Monitorowanie osiągnięć uczniów : lekcja 1 / rok akademicki 2019/2020 / Cezary Lempa. // *Dyrektor Szkoły*. - 2019, nr 10, s. 27-33
17. Monitorowanie podstawy programowej : lekcja 4 / rok akademicki 2018/2019 / Cezary Lempa. // *Dyrektor Szkoły*. - 2019, nr 1, s. 27-32
18. Przykłady monitorowania podstawy programowej wraz z systemem monitorowania postępów uczniów i oceny pracy nauczyciela.

Bibliografia

19. Niekonwencjonalne zadania domowe / Magdalena Goetz. // *Sygnal*. - 2017, nr 9, s. 21-23
20. Ocenianie prac pisemnych - wypowiedzi argumentacyjnych / Joanna Dobkowska. // *Polonistyka*. - 2019, nr 1, s. 47-53
21. Od szkolnego koła do turnieju gier / Adrian Kopp. // *Biblioteka w Szkole*. - 2019, nr 3, dod. Planszówki w szkole, s. 21-23
22. Odczarować sprawdziany - sposoby na... / Robert Baca. // *Matematyka*. - 2019, nr 6, s. 6-9
23. Aktywizowanie uczniów na lekcjach matematyki. Sprawdzian z czerwoną kartką. Projekt za sprawdzian. Class Dojo. Naklejki GWO. Like.
24. Odrabianie lekcji a wyniki w nauce / Tomasz Garstka. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, s. 74-76
25. Praca domowa : czy ma jeszcze sens? / Barbara Ostrowska. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 8-10
26. Praca domowa 2.0 / Alicja Pacewicz. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, dod. "Nowe Technologie", s. 4-5
27. Praca domowa ucznia w młodszym wieku szkolnym / Alicja Tatar. // *Wychowawca*. - 2018, nr 3, s. 22-23
28. Prace domowe / Magdalena Krawczonek. // *Wczesna Edukacja*. - 2020, nr 1, s. 20-21
29. Przepis na międzyszkolny konkurs / Gabriela Bonk. // *Biblioteka w Szkole*. - 2019, nr 2, s. 17-21
30. Przyroda i biologia / Ewa Wojciechowska. // *Sygnal*. - 2019, nr 1, s. 12-14
31. Pomysły na zadania domowe.
32. Szkolne pomysły na zadawanie lekcji / Małgorzata Nowak. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 3, s. 75-81
33. Szkoła bez zadań domowych / Elżbieta Iłska. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 1, s. 47-49
34. Wizualne karty pracy / Agata Szadowiak. // *Matematyka*. - 2020, nr 1, s. 26-30

Bibliografia

35. Wyjdź poza kartkę, czyli Nietypowe pomysły na powtórki materiału z wykorzystaniem narzędzi rozszerzonej rzeczywistości / Joanna Krzemińska. // *Polonistyka*. - 2021, nr 2, s. 21-23
36. Zadania domowe : kontrowersyjna tradycja / Małgorzata Kowalska, Agata Blachowska. // *Sygnal*. - 2017, nr 1, s. 7-10
37. Zadania domowe : przeżytek czy konieczność? / Małgorzata Łoskot. // *Polonistyka*. - 2017, nr 3, s. 56-[57]
38. Zadania domowe warto różnicować / Wioletta Krzyżanowska ; rozm. przepr. Danuta Elsner. // *Dyrektor Szkoły*. - 2020, nr 3, s. 82-85
39. Zadawanie do domu - ewaluacja problemu / Małgorzata Nowak. // *Dyrektor Szkoły*. - 2018, nr 3, s. 78-82

Artykuły z czasopism w wersji elektronicznej:

1. Budowanie strategii szkoły wobec prac domowych uczniów / Natalia Bednarska. // *Kultura i Wychowanie* [online] 2020, nr 1 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:
2. https://pedagogika.pl/wp-content/uploads/2020/07/KiW17_ebook.pdf
3. Determinanty efektywności pracy domowej ucznia / Maria Janukowicz. // *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika* [online] T. 25, nr 2 (2016) [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:
4. <http://212.87.236.17:8080/Content/4239/19.pdf>
5. Kult karty pracy okiem szkolnego psychologa / Piotr Klimczyk. // *Psychologia Wychowawcza* [online] 2022, nr 23 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: Kult karty pracy okiem szkolnego psychologa | Psychologia Wychowawcza (e-psychologiawychowawcza.pl)
6. Metody kontroli i oceny w katechezie / Stanisław Łabendowicz. // *Zeszyty Formacji Katechetów* [online] R. 16, nr 1 (2016) [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:

Bibliografia

- <https://zfk.katecheza.radom.pl/index.php/zfk/article/view/253/257>
7. Monitorowanie kształcenia procesu ucznia – e-dziennik / Aleksander Piecuch. // *Edukacja, Technika, Informatyka* [online] 2019, nr 2 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: https://eti.ur.edu.pl/static/img/k01/kwartalnik/2019/2_2019/Artyku%C5%82y/011%20ETI_No_2_28_Monitorowanie%20procesu.pdf
 8. http://eti.ur.edu.pl/static/img/k01/kwartalnik/2019/2_2019/Artyku%C5%82y/011%20ETI_No_2_28_Monitorowanie%20procesu.pdf
 9. Ocenianie umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi / Aleksandra Araszkiewicz. // *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio N, Educatio Nova* [online] Vol. 4 (2019) [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://journals.umcs.pl/en/article/viewFile/8119/PDF>
 10. • zadawaniu pytań na lekcji języka polskiego : studium przypadku / Anna Tabisz. // *Z Teorii i Praktyki dydaktycznej Języka Polskiego* [online] T. 29 (2020) [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://journals.us.edu.pl/index.php/TPDJP/article/view/10005>
 11. <https://journals.us.edu.pl/index.php/TPDJP/article/view/10005>
 12. Pedagogika przygody, a efektywność zajęć terenowych w zakresie wartości poznawczych historii, kultury i tradycji obszaru rewitalizacji na przykładzie Włocławka / Barbara Moraczewska. // *Spółeczeństwo, Edukacja, Język* [online] T. 14 (2021) nr 2 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://czasopisma.mazowiecka.edu.pl/index.php/sej/article/view/891/785>
 13. Praca domowa / Danuta Sterna. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2019, nr 3 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnał-oswiatowy/>

Bibliografia

14. Praca domowa ucznia : konieczność versus zbędność / Eugenia Karcz-Taranowicz. // *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Seria Pedagogika*. Z. 20 (2019) [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:
https://www.humanitas.edu.pl/resources/upload/dokumenty/Wydawnictwo/ZN%20Pedagogika/ZN%20Pedagogika%2020%202019/Pedagogika_20_2019_crop-compressed-39-48.pdf
15. Praca domowa uczniów w edukacji wczesnoszkolnej / Katarzyna Błażejewska. // *Forum Pedagogiczne* [online] 2020, nr 1 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: [https://Praca domowa uczniów w edukacji wczesnoszkolnej — ... — Biblioteka Nauki](https://Praca%20domowa%20uczni%C3%B3w%20w%20edukacji%20wczesnoszkolnej%20%E2%80%93%20...%20%E2%80%93%20Biblioteka%20Nauki)
16. Projekt edukacyjny w roli zadania domowego / Małgorzata Karwala. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2019, nr 3 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>
17. Sześć wskazówek do przemysłanej pracy domowej / Danuta Sterna. // *Hejnał Oświatowy* [online] 2022, nr 3 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/>
18. Twórcze sposoby wykorzystania dyktanda do oceny postępów w nauce języka / Dorota Kondrat. // *Języki Obce w Szkole* [online] 2021, nr 3 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie: <https://jows.pl/artykuly/tworcze-sposoby-wykorzystania-dyktanda-do-oceny-postepow-w-nauce-jezyka>
19. Wokół oceniania w nauczaniu zdalnym : wybrane sposoby / Krzysztof Zajdel. // *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* [online] 2022, nr 6 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:

Bibliografia

- Wokół oceniania w nauczaniu zdalnym | Problemy Opiekun-
czo-Wychowawcze (problemyopiekunczo-wychowaw.pl)
21. Wypowiedzi ustne uczniów szkoły podstawowej na lekcjach ję-
zyka polskiego : analiza wybranych umiejętności retorycznych
w kontekście badań i praktyki edukacyjnej / Anna Domagała-
Trzebuchowska. // *Annales Universitatis Paedagogicae Cra-
coviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Lin-
guae Polonae Pertinentia* [online] [Nr] 10 (2019) [dostęp
1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:
<https://didactica.up.krakow.pl/article/view/6977/6460>
22. Zadania domowe w edukacji elementarnej - rozważania mło-
dego nauczyciela / Kinga Bogacz. // *Hejnał Oświatowy* [online]
2019, nr 3 [dostęp 1 marca 2023]. Dostępny w Internecie:
[https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-
oswiatowy/](https://mcdn.edu.pl/informacja-pedagogiczna/hejnal-oswiatowy/)
23. Zastosowanie map myśli w procesie dydaktycznym : mind-
mapping a weryfikacja efektów kształcenia z zakresu edukacyj-
nej analizy transakcyjnej / Dorota Gębuś. // *Edukacyjna Anali-
za Transakcyjna* [online] Nr 3 (2014) [dostęp 1 marca 2023].
Dostępny w Internecie:
[https://czasopisma.ujd.edu.pl/index.php/EAT/article/view/49/
33](https://czasopisma.ujd.edu.pl/index.php/EAT/article/view/49/33)

Wydawca:

Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie

Zespół Redakcyjny

Mariola Rink-Przybylska

Iwona Łotysz

Anna Kiełb

Izabela Szydlik

Anna Walkowiak

Współpraca:

doradcy metodyczni, konsultanci,

bibliotekarze CEN w Koszalinie

Redaktor naczelna:

Mariola Rink-Przybylska

Adres redakcji:

Koszalin, 75-654

ul. Ferdynanda Ruszczyca 16

Opracowanie materiałów i korekta:

Mariola Rink-Przybylska

Skład komputerowy:

Mariola Rink-Przybylska

Okładka:

Anna Walkowiak

ISBN 978-83-923176-1-6

Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie
ul. F. Ruszczyca 16
75-654 Koszalin
tel. 943476720
e-mail: cen@cen.edu.pl

www.cen.edu.pl

